

140

A HÁZASSÁGI JOGSZABÁLYOK ÖSSZEÜTKÖZÉSÉNEK KIEGYENLITÉSE

(HÁGAI EGYEZMÉNY)

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
MAGYARORSZÁGRA ÉS AUSZTRIÁRA

GYAKORLATI HASZNÁLATRA

IRTA

SZTEHLO KORNÉL.

T. L. J. 1010

TOLDI LAJOS BIZOMÁNYA
BUDAPEST, II. KER., FŐ-UTCA 2.

96

TARTALOM.

ELSŐ RÉSZ.

Az egyezmény szabályai általában.

	Lap
Bevezetés	9
I. Az egyezmény szabályainak alkalmazhatósága	11
II. Az egyezmény alapelvei.....	15
III. A házasságkötésnél előforduló összeütközések kiegyenlítése általában	20
1. cikk. Az elvi kiinduló pont	20
2. cikk. Az absolut akadályok	21
3. cikk. A kizárólag vallási akadályba ütköző házasság érvényessége	25
4. cikk. A házasságkötés előfeltételeinek igazolása	28
5. cikk. A házasság alakiságaira nézve irányadó törvény	29
6. cikk. A diplomáciai vagy konzuli tisztviselő előtt kötött házasság érvényessége	30
7. cikk. Idegeneknek a hely törvénye szerint érvénytelen, a hazai jog szerint érvényes házassága	33
8. cikk. Az egyezmény szabályainak alkalmazhatósága	34
IV. Az elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bírások terén támadható összeütközések kiegyenlítése	36
1. cikk. A különböző jogok alkalmazása idegenek elválásánál	37
2. cikk. Az elvi álláspont alkalmazása az elválasí okokra	38
3. cikk. A hazai törvény egyedüli alkalmazása idegenek válópereiben	39

	Lap
4. cikk. A válási ok hatálya az állampolgárság változtatása esetében	40
5. cikk. Az idegenek válópereinek illetékessége	44
6. cikk. Ideiglenes intézkedések külföldiek házassági ügyeiben	49
7. cikk. A válóperekben hozott határozatok érvényességének elismerése	50
8. cikk. A honosság megváltoztatásának hatálya a válóperekre	52

MÁSODIK RÉSZ.

A házassági egyezmények hatása a Magyarország és Ausztria közötti jogviszonyokra.

I. fejezet. Az egyezmény hatályba lépte előtti állapot a Magyarország és Ausztria házassági jogszabályainak összeütközésénél	57
II. fejezet. A házassági jogok összeütközése a házassági akadályoknál	60

A) Érvényességi akadályok.

1. Cselekvő képtelenség	60
2. Fejletlen kor	62
3. Kiskorúság	64
4. Rokonság és sógorság	68
5. Fenálló házasság	68
6. Élet elleni merénylet	70
7. Börtönbüntetésre elítélés	71
8. Egyházi fölavatás vagy fogadalom	71
9. Vallási különbség	73
10. A kihirdetés hiánya	74
11. A házasságkötés alakja	75

B) Tiltó akadályok.

1. Gondnokság alá helyezési eljárás folyamatban léte	78
2. Gyengeelméjűség	78
3. Korbiány	79
4. Rokonság unokatestvérek közt	80
5. Örökbefogadás	80

	Lap
6. Gyámsági viszony	81
7. Házasságtörés	82
8. Korábbi házasság érvényességének függőben léte	83
9. Holttá nyilvánítás esetében a túlélés tudása	84
10. Házastárs élete elleni törés	84
11. Várakozási idő	85
12. Papi rend	86
13. Katonai kötelek	87
14. Kihirdetés hiánya	89

C) Megtámadási okok.

III. Fejezet. A házassági elválás szabályai közötti összeütközések a Magyarország és Ausztria közötti vonatkozásban	92
1. cikk. A magyar és az osztrák jogszabályok összeütközése az elválás kérdésénél	92
2. és 3. cikk. A válási okok alkalmazása a két jogban	94
4. cikk. A honosságváltoztatást megelőző elválasztási tények hatálya	95
5. cikk. A bírói illetékesség kérdése az Ausztria és Magyarország közötti vonatkozásban	98
6. cikk. Az ideiglenes intézkedések	99
7. cikk. A külföldi ítéletek elismerése	102
8. cikk. Az utolsó közös állampolgárság	104

HARMADIK RÉSZ.

Az egyezmény hatályba lépte.

10. és 11. cikk	109
12. és 13. cikk	110

NEGYEDIK RÉSZ.

Az egyezmény hatálya Horvát-Szlavon országokban és horvát községi illetőségű magyar honosokat illetőleg.

ELSŐ RÉSZ.
AZ EGYEZMÉNY SZABÁLYAI
ÁLTALÁBAN.

BEVEZETÉS.

Tudvalévő, hogy a magyar országgyűlés elfogadta a három hágai egyezményt, amely a házasság érvényességének előfeltételeire, továbbá a házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíráskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítése, végre a kiskorúak gyámhatóságainak szabályozása végett 1902. évi június hó 12-én Hágában több európai állam képviselte közt kötött. A meghozott törvények szentesítése végett Ő felsége a király elé terjesztettek és egy időben fognak szentesítettetni az ez ügyben az osztrák törvényhozás által alkotandó törvényekkel. A hágai egyezmény által megállapított házassági nemzetközi jog tehát nemsokára nálunk és Ausztriában is élőjoggá lesz, és miután Ausztria hozzánk legközelebb fekszik és az ő joga áll legélesebb ellentétben a legtöbb európai államok modern házassági jogával, és az osztrákok azok akik házassági joguk türethetlensége folytán fordulnak leggyakrabban hozzánk, hogy a mi liberális házassági törvényhozásunk révén boldogabb földi léthez jussanak, időszerűnek véljük ezen szabályokkal közelebbről foglalkozni, amelyek ezen viszonyokat talán hosszú időre szabályozni fogják. Czélszerűnek véljük azt annál inkább, mert az egyezmény maga, tömött *diplomatikus irányánál* fogva, az idevágó törvények

tanulmányozása és egybevetése nélkül alig érthető meg és ezért a megértés megkönnyítésére való törekvésnek még a szakember is hasznát veheti.

Talán időelöttinek látszik a hágai egyezménynek kihatását az Ausztria és Magyarország közötti viszonyokra tárgyalni, mielőtt a hágai egyezmény az osztrák törvényhozás részéről meg nem erősített. Bizonyos, hogy abban a nem várt esetben, ha az osztrák parlament az igazságügyi miniszter által benyújtott, sőt a feloszlott országgyűlés jogügyi bizottsága által már tárgyalta és elfogadott törvényjavaslatokat elutasítaná, akkor a jelen munkának második része csak jogi tanulmány értékével bírna. De miután a magyar országgyűlésnek mindkét háza a hágai egyezményt már elfogadta és az előreláthatólag abban az esetben is meg fogja kapni a királyi szentesítést, ha az osztrák parlament a törvényjavaslatokat el nem fogadná, miután e szerint a munka első része a Magyarország és az egyezményt elfogadott külföldi államok közötti vonatkozásban már most gyakorlati értékkel bír és miután különösen az ezután folyamatba teendő válperekre nézve, amelyeknek befejezése esetleg oly időbe fog esni, amely időben a hágai egyezmény már életben lesz, az a kérdés, lehet-e és tanácsos-e ezeket még megindítani, nemcsak a magyar, hanem az osztrák jogász-közönségre nézve már most is feleletre vár, célirányosnak véltem munkám magyar kiadását már most közétetni, fentartván magamnak azt a megfelelő változtatásokkal német nyelven is kiadni, mihelyt a hágai egyezményt az osztrák törvényhozás is elfogadta.

Budapesten 1907. évi december hó elején.

Sztehlo Kornél.

I. FEJEZET.

Az egyezmény szabályainak alkalmazhatósága.

Sajátszerűsége az egyezménynek, hogy állami törvény volta daczára nem mindenre alkalmazandó, hanem csak azon államok polgárait akik az egyezményhez hozzájárultak, és azokra is csak akkor, ha a házasság egyezményes állam területén kötött vagy az elválás iránti* kérelem egyezményes állam területén terjesztett elő. Az egyezményi államban tehát másképp intézhetnek el a házasságjogi szabályok összeütközései, ha egyezményes államok polgárai, és másképp, ha nem egyezményes állam polgárainak jogáról van szó. Az egyezmény szabályai tehát azokra a házassági törvényösszeütközésekre, amelyek a házasságkötést illetőleg nem szerződéses állam polgárai közt vagy szerződéses állam polgárai között ugyan, de nem szerződéses állam területén fordulnak elő, továbbá oly kérelmeknél, melyek bár szerződéses államok polgárai közti ügyben de nem szerződéses államban terjesztettek elő, nem nyernek alkalmazást.

Mindazoknál a jogszabályösszeütközéseknél, amelyeknél ezek szerint a hágai egyezmény nem alkalmazandó, minden állam a saját jogát alkalmazza.

* Rövidség okáért az „elválás” szót fogjuk használni a házasság felbontása és az ágy és asztaltóli elválás helyett.

Az egyezmény idevonatkozó szabályainak szövege ez:

Első egyezmény,* 8. cikk. „A jelen egyezmény csak azokra a házasságokra nyer alkalmazást, melyeket a szerződő államok területén oly személyek kötöttek, kik közül legalább az egyik honosa a szerződő államok valamelyikének.“

Második egyezmény, 9. cikke: „A jelen egyezményt a házasság felbontása vagy az ágytól és asztaltól való elválás végett a szerződő államok valamelyikében előterjesztett kérelemre kell csak alkalmazni és csupán akkor, ha a felek közül legalább az egyik a szerződő államok valamelyikének polgára.“

Az egyezmény abból a helyes szempontból indul ki, hogy az általa biztosított jogi helyzetet, annak összes előnyeivel és hátrányaival csak az veheti igénybe, akinek hazája ezen egyezményt elfogadta, olyanok pedig akik valamely szerződő államnak nem polgárai, az egyezményhez semmi közük, és az egyezményes államnak nincs semmi érdeke, sem nem köteles a nem egyezményes államok polgárai kedvéért valamit az ő jogából feladni. Az anyakönyvvezető vagy lelkész tehát, akihez külföldiek házasságkötés végett fordulnak, a bíró akinek a házasság érvényesége fölött, annak felbontása vagy az ágy és asztaltól való elválás kérdésében itélni kell, mindenekelőtt azzal kell tisztába jönni, vajjon a hozzá forduló házasulók vagy házások közül legalább az egyik a hágai egyezményt elfogadott állam kötelékébe tartozik-e? továbbá

* Rövidség okáért a házasságkötésnél előforduló összeütközések kiegyenlítése végett meghozott törvényt (miután még száma nincs) első egyezménynek, a házasság felbontása és az elválás stb.-nél előforduló összeütközések kiegyenlítése végett meghozott törvényt második egyezménynek nevezzük.

azzal, hogy hol történt a házasságkötés és hol terjesztetett elő az elválás iránti kérelem?

Ha az egyezmény feltételei nem forognak fenn, akkor a magyar bíró nem a hágai egyezményt, hanem az 1894. évi 31. törvénycikk szabályait, az osztrák bíró pedig az osztrák polgári törvénykönyvet fogja alkalmazni. Ugyanez áll a házasság megkötésével megbízott közegekre nézve.

Az a rendelkezés, hogy az egyezmény csak a szerződéses államokban előterjesztett kérelemre alkalmazható, homályt hagy fenn, amelyet az igazságügy-miniszteri indokolás sem oszlat el. A kérelem felett ugyanis abban az esetben ha azt nem szerződéses állam területén terjesztik elő, nem szerződéses állam bírósága fog határozni. Hogy ez nem köteles az egyezményt alkalmazni azt kimondani fölösleges volt, és esetleg alkalmazhatja ezen rendelkezés daczára. A szerződéses államnak azonban nincs alkalma azon kérelem felett nyilatkozni, amely nem az ő területén lett előterjesztve, mire való tehát az előterjesztési hely megjelölése?

A szabály világosabban így lett volna kifejezve: „Az egyezménynek a házasság felbontására és az ágytól és asztaltól való elválasztásra vonatkozó szabályait csak a szerződő államok kötelesek alkalmazni és csupán akkor, ha a felek közül legalább az egyik a szerződő államok valamelyikének polgára.“

Ha ezt akarta az egyezmény mondani, akkor felesleges és csak értelem zavaró annak a kimondása, hogy a szabályokat csak szerződő állam területén előterjesztett kérelemre lehet alkalmazni. Lehet azonban a második egyezmény 9. cikkének az az értelme is, hogy a kérelem helyett (demandes) az arra hozott *határozat* értendő, és akkor az volna a rendelkezés értelme, hogy a „kérelemre hozott *hatá-*

rozatra“ nem alkalmazható az egyezmény, ha azt nem szerződéses állam hatósága hozta meg. Ezen értelmezés mellett a helyi meghatározásnak is van értelme, mert így értve a dolgot az egyezmény azt akarta mondani, hogy:

Az egyezmény szabályai csak azokra a határozatokra alkalmazhatók, amelyek egyezményes államban hozattak és csupán akkor, ha a felek közül legalább az egyik a szerződő államok valamelyikének polgára.

Ennek az az értelme van, hogy az egyezményes állam csak annak a határozatnak *hatályát* ismeri el, a mely így keletkezett.

Ez az értelmezés azért is látszik helyesebbnek, mert azt, hogy az egyezmény szabályai az egyezményes állam területén alkalmazandók, felesleges volt kimondani.

Az a jogállapot, hogy az egyezmény az egyezményes államok polgáraival szemben alkalmazandó, idegenekkel szemben nem, hogy tovább egyezményes állam területén előforduló házasságkötésre és bírói határozatra alkalmaztatik, nem egyezményes állam területén történetekre nem, sajátsterü következményeket von maga után.

Megtörténhetik, hogy az állam ugyanazon házassági akadályt létezőnek vagy nem létezőnek fogja tekinteni és ezért ugyanazon feltételek mellett kötött házasságot érvényesnek vagy érvénytelennek fogja tekinteni a szerint, hogy az idegen fél joga az akadályt felállítja vagy nem, továbbá a szerint, hogy a házasságot kötő felek egyezményes állam polgárai vagy nem, sőt ugyanazon felek házasságát érvényesnek vagy érvénytelennek fogja elismerni az szerint, hogy egyezményes állam polgárai kötik-e meg a házasságot és hol köttetett a házasság?

II. FEJEZET.

Az egyezmény alapelvei.

A jogélet egyik terén sem találkozunk a jogszabályok oly nagymérvű összeütközésével, mint épen a házassági jog terén. Az összeütközések, a különböző jogok között mutatkozó, áthidalhatlan ellentétek történeti oka a kanonjog megcsöknyösödött maradiságában keresendő. A katolikus államok, első sorban Ausztria, a róm. katolikus egyház dogmáinak befolyása alatt állván, a házassági jog kérdésében nem ösmerik a megalkuvást. Miután ezen meg nem alkuvó irány éles ellentében van az európai államok legtöbbjében elfogadott szabadabb jogi nézetekkel és az ezek alapján keletkezett törvényekkel, a kanoni joghoz való ragaszkodás okozza legtöbb esetben a ki nem egyenlíthető összeütközéseket. A hágai egyezménynek leginkább ezekkel gyült meg a baja és úgy oldotta meg többnyire a nehézségeket, hogy a kánoni jogot hagyta érvényesülni.

A kiegyenlítés csak úgy volt lehetséges, hogy az egyezmény egy közös elvből indult ki az ellentétek elsimításánál. Kiinduló pontul elfogadta a *honosság elvét*, melyet a jogtudomány már régebben és az újabb törvények jobbára irányadóul elfogadtak a házassági jogviszonyok megítélésénél. Ezen elv következménye az, hogy egyik állam sem akarja a személyhez kötött jogviszonyokban ráerőszakolni

saját jogát idegen állampolgárra, hanem tiszteletben tartja azok jogát akkor is, a mikor saját hatóságának kell beavatkozni ezen jogviszonyok rendezésébe. Ezen elv alkalmazása két esetben ütközik nehézségekbe. Az egyik eset az, a mikor az állam valamely idegen jogszabályt saját erkölcsjogi felfogásával megegyezőnek nem tart, vagyis midőn az idegen jogszabály hazai, úgynevezett *absolut* törvénybe ütközik. Ebben az esetben nem ösmeri el az állam az idegen jogot és nem engedi azt saját területén idegenre nézve sem alkalmazni. A másik eset az, a mikor a jogviszonyba lépő személyek különböző állam polgárai és ezen államok törvényei ezen jogviszonyra nézve ellentétesek, a mikor aztán az a kérdés merül fel, hogy a honossági elvre való tekintettel, melyik jogot kell alkalmazni?

Az egyezmény ezen nehézségek elintézésénél igen tapintatosan járt el. Elment a végső határig az egyeztetésnél. Kivitte azt, hogy egyes államok az úgynevezett *absolut* jogok rovására is engedményeket tettek; viszont azonban rábírta a szabadabb jogfejlődésnek örvendő államokat arra, hogy szabad-
elvűbb jogszabályaikból, valamit a béke kedvéért feláldozzanak, a mint ezt az egyezmény részletes ösmertetésénél, különösen a magyar házassági jogot illetőleg látni fogjuk.

Az egyezmény elvül tűzte ki azt, hogy egyik államtól sem lehet követelni, hogy erkölcsjogi meggyőződését más állam jogának kedvéért megtagadja. Ezen elv alkalmazásának természetes folyamánya volt, hogy ott, a hol vallási meggyőződésen alapuló, meg nem alkuvó jogszabályok szabadabb jogtételekkel találkoztak, az utóbbiakból kellett valamit feláldozni, mert a szabadabb jogtétel természeténél fogva kevésbé intransigenis. Hogy ezek

nem lettek teljesen feláldozva a conservatív iránynak, ez az egyezmény érdeme.

Ezen rendezésnél különben a szabadabb jogtétel a dolog természeténél fogva a rövidebbet vallotta mert, például, ha két jog közül az egyik megengedi a házasságkötést, a másik nem, akkor — ha azt fogadjuk el alap-
elvül, hogy egyikre sem lehet kényszert gyakorolni — vagyis a mint az egyezmény rendeli, mind a két jogot kell szabályul elfogadni (I. egyezmény, I. cikk), akkor egyszerűen nem lehet a házasságot megkötni.

Nyilvánvaló, hogy ebben a megoldásban voltaképen egy nagy ellentmondás van, mert ha a házasság megkötésénél azt a jogot alkalmazzuk, a mely szerint a házasságot megkötni nem szabad, akkor nem alkalmazzuk a másik fél jogát, a mely szerint azt megkötni szabad, vagyis nem áll az, a mit az egyezmény mond, hogy „a házasság kötésének jogát a házasulók mindegyikének hazai törvénye szabályozza.“ Őszintébb és érthetőbb is lett volna, ha egyszerűen kijelentik, hogy a házasságot nem lehet megkötni, ha azt a házasulók valamelyikének törvénye nem engedi megkötni.

A mint Dr. Töry Gusztáv a hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól irt tanulmányában (Budapest, 1901), a melyet a magyar igazságügyminiszter a törvényjavaslatok indokolásául szó szerint átvett (indokolás az I. egyezmény 3. cikkéhez), írja, a conferencián résztvevő államok közül többen, különösen Belgium és Svájc utaltak arra az anomáliára, a melyről imént szótunk és kivitték azt, hogy a 3-ik cikk szerint „a házasságkötés helyének törvénye megengedheti, hogy külföldiek házasságot kössenek az 1. cikkben jelzett törvény akadályainak ellenére is, ha ezek az akadályok kizárólag vallási jellegű okokon alapszanak.“

Hogy azonban a vallási szempontnak hódoló államok lelkiismerete is meg legyen nyugtatva, hozzátették:

„A többi államoknak joguk van az ilyen körülmények közt kötött házasságot érvényesnek el nem ismerni.“

Engedményt tett az egyezmény a meg nem alkuvó iránynak abban is, hogy az I. E. 2. cikkének végpontjában kimondja:

„fenntartva a jelen egyezmény 6. cikkének első bekezdésében foglalt rendelkezések alkalmazását (azt t. i., hogy mindenütt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet diplomáciai vagy konzuli tisztviselő előtt ennek törvényhozása értelmében (idegenek) kötöttek), egyik szerződő állam sem kötelezi magát, hogy megköttesse oly házasságot, mely korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkező törvényeivel.“

Ez kivételt képez az egyezmény 1. cikke alól, a mennyiben a meg nem alkuvó állam ezen esetekben az idegenek hazai jogát a házasságkötésnél alkalmazni nem köteles.

Az egyezménynek egy további elve végül az, hogy a házassági jogszabályok kölcsönös tiszteletben tartása azokra a törvényekre szorított, amelyek a szerződéses államok törvényei, ami az I. Egyezmény 8. és a II. Egyezmény 9. szakaszának második bekezdésében következő szavakkal van kifejezve:

„Egyik állam sem kötelezi magát a jelen egyezményrel oly törvény alkalmazására, mely nem a szerződő államok valamelyikének törvénye.“

Szükséges volt ezt kimondani, mert az egyezmény alá tartozik a házasság akkor is, ha csupán az egyik házastuló polgára valamelyik szerződő állam-

nak, amely esetben a másik házastulóra a 8. cikk első bekezdése szerint az egyezményt kellene alkalmazni. Miután azonban a szerződő államok egyike sem akart saját jogából valamit feladni, nem szerződéses állam polgáraival szemben, szükséges volt ezt külön kimondani.

Példa: Magyarországon orosz férfi házasságot köt elvált német nővel. A német nő joga az egyezmény alá esik, a megkötési hely egyezményes terület. Mégsem alkalmazandó az I. törv. 1. cikke, mely szerint a házasságkötésnél mindkét fél jogára tekintettel kell lenni, mert Magyarország nem köteles orosz jogot alkalmazni.

III. FEJEZET.

A házasságkötésnél előforduló összeütközések kiegyenlítése általában.

(Első egyezmény.)

ELSŐ CZIKK.

Az elvi kiindulópont.

„A házasságkötésnek jogát a házasulók mindegyikének hazai törvénye szabályozza, kivéve ha a törvény valamely rendelkezése kifejezetten más törvényre utal.“

A kiinduló pont tehát a honossági elv alkalmazása. A házasságot kötni akarókra és azokra, akik egyezményes állam területén házasságot kötöttek, feltéve, hogy legalább egyikük egyezményes állam polgára, mindkét fél hazai törvénye alkalmazandó. Nem tehát mindenikre saját hazájának törvénye, hanem mindegyikre mindkét fél hazai törvénye. A két jognak tehát egyezni kell arra nézve, hogy a felek között a házasság megköthető. Ha ez iránt a jogok meg nem egyeznek, meg nem köthető a házasság, akkor sem, ha a megkötés akadályát az a jog állítja fel, amely nem hazai joga annak, akinek személyében az akadály előfordul.

Mindazok az államok tehát, amelyek törvényhozása az idegenek hazai jogát a házasságkötésnél figyelembe nem vette, például Ausztria és azok,

amelyek azt csak bizonyos korlátozás mellett engedték érvényesülni, például Magyarország, az egyezmény elfogadása által az idegen jognak engedményt tettek, viszont azonban megnyerték azt, hogy honosaiknak külföldön történő házasságkötésénél nagyban és egészben saját joguk fog érvényesülni.

Azon elv alól, hogy idegenek házasságkötésénél mindég a hazai elv érvényesüljön, két kivételt állított fel az egyezmény a 2-ik és 3-ik cikkben, ezeket alább fogjuk ösmertetni.

Miután azoktól a közegektől akik a házasságkötést kezelik, de még a bírótól is, aki valamely házasság érvényessége felett ítél, nem lehet megkövetelni, hogy 12 európai állam házassági jogát ösmerje, az egyezmény 4-ik szakasza kötelezi a külföldi házasulókat, hogy a törvény szerint szükséges előfeltételeket igazolják. Az igazolás elbírálása is bővebb jogi ismereteket kívánván meg, legczélszerűbb lesz a törvényt alkalmazó közegeket utasítani, hogy az idegen jog rendelkezései felől minden egyes esetben az illetékes főhatóságtól kitanítást kérjenek. A Magyarország és Ausztria közt fenforgó házasság jogi összeütközéseket a jelen munka második részében tárgyaljuk.

Előfordulhat az, hogy valamely jog a házasságkötésnél kifejezetten a megkötés helyének jogát rendeli alkalmaztatni. Erről az esetről gondoskodik az első cikkben kifejezett kivétel.

MÁSODIK CZIKK.

Az abszolút akadályok.

„A házasságkötés helyének törvénye megtilthatja a külföldiek házasságát, ha az ellenkeznék jogszabályai közül azokkal, melyek megállapítják:

1. a rokonságnak vagy sógorságnak föltétlen házassági akadályul szolgáló fokait;

2. azt, hogy föltétlen házassági akadály van azok közt, kik oly házasságtörésben bűnösök, mely egyikük házasságának felbontására okot adott;

3. azt, hogy föltétlen házassági akadály van azok közt, kik el voltak ítélve a miatt, mert egymással egyetértve egyikük házastársának élete ellen törtek.

A fentemlített akadályok valamelyikének ellenére kötött házasság nem érvénytelen, föltéve, hogy az 1. cikkben jelzett törvény szerint érvényes.

Fenntartva a jelen egyezmény 6. cikkének első bekezdésében foglalt rendelkezések alkalmazását, egyik állam sem kötelezi magát, hogy megköttesse oly házasságot, mely korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkezne törvényeivel. Ily természetű akadály megszegése nem vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét más országokban, mint csak ott, ahol a házasságkötés végbement.

Vannak házassági akadályok, melyek annyira ellenkeznek az államban elfogadott erkölcsjogi nézetekkel, hogy azok fenforgása esetében az állam saját területén még azoknak is megtilthatja a házasságkötést, akiknek hazai törvénye ezen akadályokat nem ismeri. Ezért köti ki az egyezmény második cikke, az első cikkel szemben, amely szerint a házasságkötés mindegyikének hazai joga alkalmazandó, hogy ezen abszolút házassági akadályok fenforgása esetében saját területén az idegeneknek még akkor is megtilthatja a házasságkötést, ha azt hazai törvényük megengedi.

Az egyezményes államok csak három ilyen abszolút akadályt állítottak fel, úgy mint a fel nem menthető rokonsági és sógorsági akadályt; a házasságtörők, — és a hitvesgyilkosok közti akadályt. Ezekhez hozzá-

adja még a pont utolsó bekezdése a korábbi házasság és a vallási jellegű akadályokat.

Az első három pont alatt felsorolt és az utolsó bekezdésben foglalt akadályok között az egyezmény azt a különbséget állítja fel, hogy:

Az 1., 2., 3. pontban felemlített akadályok valamelyikébe ütköző házasságokat a házasságkötés helyének törvénye megtilthatja ugyan, de ha azok oly személyek között kötettek (például az akadály elhallgatásával), akiknek hazai törvénye az akadályt nem ismeri, a házasság érvényes lesz minden egyezményes államban, tehát abban is, amelyben megkötettek.

Az utolsó bekezdésben foglalt esetekben — korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály — pedig az állam nem csak eltilthatja, de ha megkötött, érvénytelennek tekintheti a házasságot. Ezen esetekben a házasság csak a megkötés országában lesz érvénytelen, más országokban érvényes.

A korábbi házasság akadályát alatt itt az egyezmény nyilván a catholicismus akadályát értette, vagyis a katolikus házasság felbonthatlanságán alapuló akadályt, nem pedig azt az esetet, midőn egy bíróság fel nem bontott házasság képezi az akadályt. Valamennyi egyezményes állam ugyanis híve a monogamiának és ezért ki van zárva, hogy az egyezmény a korábbi házasság alatt fel nem bontott házasságot értsen. Szabatosabb lett volna e két akadályt „a vallási jellegű okon alapuló akadály“ összefogalommal kifejezni, amint ezt a következő cikk tárgyalásánál látni fogjuk.

A magyar ház. jogi törv. 111. §. a külföldiekre is feltétlenül alkalmazandóknak mondja a 11. §-ban felállított rokonsági és sógorsági akadályt, a 12-ik szakaszban szabályozott korábbi házassági akadályt

és a 13. §-ban felállított hitvesgyilkolási akadályt. — Az egyezmény elfogadása folytán az egyezményes államokkal szemben a 11. §-ban foglalt házassági akadály a rokonsági akadálynak felmentés alá nem eső fokaira (11. §-a és b pont) és a sógorsági akadályra, a 13. §-ban foglalt házassági akadály pedig azokra az esetekre fog szorítkozni, amelyekben az élet elleni merényletben bűnösök e miatt el voltak ítélve. Ebben a részben tehát a 111. §. változást szenved, valamint abban is, hogy eddig a 111. §. megsértésével a 11., 12. és 13. §. ellenére kötött házasság külföldiekre nézve is érvénytelen volt, ezután pedig csak akkor lesz az, ha saját hazai joguk szerint érvénytelen.

A második cikk utolsó bekezdése csak annyiban érinti Magyarországot, hogy joga szerint csak a papi rend képez akadályt, de ez is csak tiltót, nem fogja tehát megkötni a külföldi katolikus pap vagy szerzetes házasságát, de ha megköti, nem tekinti érvénytelennek. De nem fogja megkötni a M. H. T. 108. §-a értelmében a valláskülönbség és catholicismus akadályra esetében sem a házasságot, ha a házasuló férfi külföldi, ezen akadályokkal azonban a 109. §. szerint nem törődik, ha a házasuló férfi magyar honos. Ezeken a törvényeken tehát az egyezmény 2-ik cikkének utolsó bekezdése nem változtat.

Ezzel ellentétben Ausztria nem engedi megkötni a házasságot, ha a korábbi házasságot kötött közt bármelyik a házasság megkötésekor katolikus volt és mindkét fél még életben van, nem engedi megkötni a házasságot papi személyeknek és nem a keresztény és nem keresztények közötti házasságot.

Ehhez neki az egyezmény is megadja a jogot, valamint ahhoz is, hogy a területén kötött ily házasságot érvénytelennek tekintse.

A második cikk utolsó pontja, amely szerint a korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály megszűnése nem vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét más országokban, mint csak ott, ahol a házasságkötés végbement, érthetetlen — mert nem lehet megkivánni, hogy oly más állam, amely az ezen akadályok ellenére kötött házasságot szintén érvénytelennek tartja, az idegen országban kötött ilyen házasságot érvényesnek ösmerje el. Ez a szöveg el is tér a 3-ik cikk rendelkezésétől, amely szerint a többi államoknak joguk van a vallási jellegű okon alapuló akadályba ütköző házasságot érvénytelennek tekinteni.

HARMADIK CZIKK.

A kizárólag vallási jellegű okon alapuló akadályba ütköző házasság érvényessége.

„A házasságkötés helyének törvénye megengedheti, hogy külföldiek házasságot kössenek az 1. cikkben jelzett törvény akadályainak ellenére is, ha ezek az akadályok kizárólag vallási jellegű okokon alapszanak.

A többi államoknak joguk van az ilyen körülmények között kötött házasságot érvényesnek el nem ismerni.“

Kérdés, mit értsünk „vallási jellegű okon alapuló akadály“ alatt? Beleértendő-e ebbe a korábbi házasság akadályra, ha a házasság már felbontatott ugyan, de a házasulók valamelyikének vagy mind a kettőnek hazai joga szerint a házasság fel nem bontható, mert megkötésekor mindkét fél vagy azok egyike katolikus volt. Kérdés továbbá, vajon a catholicismus akadályra, amely szerint katolikus ember nem köthet házasságot elvált személlyel, vallási jellegű okon alapuló akadály-e?

Ezen kérdés felvetésére az ad jogot, hogy az egyezmény 2-ik cikkének utolsó pontja és a 6. cikk különbséget tesznek a korábbi házasság és a vallási jellegű akadály között és így közel fekszik az a feltevés, hogy az egyezmény mást ért „korábbi házasság akadály” és mást „vallási jellegű okon alapuló akadály” alatt, midőn tehát a harmadik cikk csak az utóbbira nézve tett kivételt, a „korábbi házasság akadály” ellenére nem akarta a házasságkötést megengedni. Nem is tételezhető fel az egyezmény jól meggondolt és praecis szerkezete mellett, hogy midőn egy helyen vallási jellegű okon alapuló akadályról, más helyen pedig „korábbi házasság vagy vallási jellegű akadályról” szól, mind a két esetben ugyanazt értette.

Ez az érvelés megnyerőnek látszik, alaposabb megfontolás után azonban fenn nem tartható. Mert a dolog mégis azon fordul meg, hogy mi a vallási jellegű ok? A korábbi házasság persze egymagában nem az, de ha a korábbi házasságot egy vallási dogma miatt nem engedjük felbontani vagy annak birói úton történt felbontása daczára mégis fennállónak tekintjük azt, mert valamely vallás dogmája a házasságot felbonthatatlannak jelenti ki, akkor kizárólag vallási jellegű az az ok, amely az új házasságkötést akadályozza és vallási jellegén nem változtat az a körülmény, hogy a vallás ezen hitelvét állami törvény magáévá tette.

A vallási jellegű okon alapuló akadály fogalma, tehát a korábbi házasság akadályát abban az értelemben, amennyiben a katolikus egyház dogmáján alapszik, magában foglalja és e szerint a házasságkötés helyének törvénye megengedheti, hogy róm. katolikusok oly személyekkel kiknek házassága felbontatott, vagy róm. katolikusok kiknek házassága

felbontatott korábbi házastársuk életében bárkivel házasságot kössenek, habár a házasulók egyikének vagy mindkettőnek a hazai joga ezt a házasságkötést meg nem engedi.

Ugyanez áll a valláskülönbség és a papirend akadályainál.

A harmadik cikk ezek szerint kivételt állít fel az egyezmény első cikkében felállított elv alól, amennyiben idegenekre az állam saját jogát alkalmazza. Indokolva van ezen kivétel azon szemponttal, amelyről az Első Rész második fejezetében szóltunk.

Az egyezmény e tekintetben liberálisabb mint a magyar törvény, amelynek idevágó szakaszai a következők:

„108. §. *Külföldön kötött házasságok érvényességét a kor és cselekvő képesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag hazájának, egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint kell megítélni, ha csak ezek a törvények más törvény alkalmazását nem rendelik, vagy a jelen törvény másként nem intézkedik.*”

„109. §. *Ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel akár külföldön, akár Magyarországon köt házasságot, a házasság érvényessége a nő kora és cselekvőképessége kivételével a magyar törvény szerint ítélendő meg.*”

A magyar törvény ezek szerint a külföldi házasuló férfi hazai jogát a vallási jellegű okon alapuló akadályoknál is teljes mértékben respektálja, amiért is külföldi férfi, akinek hazai joga ezt meg nem engedi, nem vehet el Magyarországon elvált nőt és ha külföldi férfi, akinek hazai joga a házasság megkötését vallási jellegű okon alapuló akadály miatt meg nem engedi, az egyezmény 3-ik cikkének ked-

vezményével élve külföldön elvált nőt vesz el, házassága nem lesz érvényes Magyarországon, mert azt a törvényt még csak meg kellene hozni, amely Magyarországon az egyezmény 3. cikke szerinti házasságkötést minden esetben megengedi.

Ausztria a harmadik cikkel szemben a passivszerepet játsza. Az ő joga az összes vallási jellegű okon alapuló okokat érvényre juttatja. Igénybe is veszi azt a jogot, és az akadályai ellen külföldön megkötött házasságot érvényesnek el nem ismeri. Erről gondoskodik a novella 1. §-ának az igazságügyi bizottság által tervezett utolsó bekezdése.

„Bei der Beurteilung der Gültigkeit der nach Artikel 3. des Übereinkommens geschlossenen Ehen finden die hierzulande geltenden gesetzlichen Bestimmungen volle Anwendung.“

NEGYEDIK CZIKK.

A házasságkötés előfeltételeinek igazolása.

„A külföldiek, hogy házasságot köthessenek, igazolni tartoznak, hogy az 1. cikkben jelzett törvény szerint szükséges előfeltételek rájuk nézve fenforognak.

Ez az igazolás történhetik akár oly tanusítvánnyal, melyet a házasulók hazai államától nyert felhatalmazás alapján diplomáciai vagy konzuli tisztviselők állítottak ki, akár pedig a bizonyítás bármely más módjának segítségével, föltéve, hogy a házasságkötés országának nemzetközi egyezményei vagy hatóságai az igazolást elegendőnek ismerik el.“

Ezen rendészeti természetű intézkedést tartalmazó cikk megfelel a magyar ház.-jogi törvény 113. §. utolsó bekezdésének.

A megkötési hely hatósága olyan alakú és tartalmu tanusítványt fogad el, amilyet jónak lát.

A diplomáciai vagy konzuli tisztviselőkre történt hivatkozás csak exemplikativ jeleggel bír. A magyar igazságügymin. indokolás szerint a mi diplomáciai képviselőink és konzulaink nincsenek feljogosítva ily tanusítványok kiállítására, mert ez a hatáskör az 1894. XXXIII. tvczikk 59. §-a értelmében a magyar igazságügyminisztert illeti.

A magyar házasságjogi törvény 113. §-a különben, amely szerint az igazságügyminiszter felmentést adhat annak kimutatása alól, hogy a külföldi házassága hazájának törvénye szerint akadályba nem ütközik, a hágai egyezmény által nincs érintve.

ÖTÖDIK CZIKK.

A házasság alakiságaira nézve irányadó törvény.

„Mindenuzt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet annak az országnak törvénye szerint kötöttek, hol a házasság létrejött.

Mindazonáltal megegyezés áll fenn az iránt, hogy azok az országok, melyeknek törvényhozása egyházi házasságkötést kíván, jogosítva vannak a polgáraik által külföldön az utóbbi rendelkezés figyelmen kívül hagyásával kötött házasságokat érvényesnek el nem ismerni.

A hazai törvénynek a házasság kihirdetésére vonatkozó rendelkezéseit meg kell tartani, de ennek a kihirdetésnek hiánya nem vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét másutt, mint csak abban az országban, melynek törvénye sérelmet szenvedett.

A házassági anyakönyvi bejegyzésről hiteles másolatot kell átküldeni mindegyik házastárs hazájának hatóságaihoz.“

A házasságkötés alakszerűségeire nézve a „locus regit actum“ elvét fogadta el az egyezmény. Ha tehát

a hely törvénye az egyházi házasságkötést kívánja meg, ez a kötés érvényes lesz azoknak az idegeneknek a házasságkötésénél is, akiknek hazai joga a polgári kötést írja elő. Megfordítva is áll, hogy a polgári kötés érvényes azoknak az idegeneknek a házasságkötésénél, akiknek hazai joga az egyházi kötést kívánja meg. De már erre kivételt állít fel, amennyiben hozzáteszi, azok az országok, melyeknek törvényhozása egyházi házasságkötést kíván, jogosítva vannak a polgáraik által külföldön kötött házasságokat érvényesnek el nem ismerni. Ez a rendelkezés Oroszországra való tekintettel vétetett fel, de ezélt nem értek vele, mert Oroszország többet kívánt. Azt kívánta, hogy az oroszok által kötött polgári házasságot mindenütt érvénytelenek ismerjék el, amibe a többi államok bele nem mentek.*

A cikk a Magyarországon és Ausztriában fenálló jogon nem változtat, mert mindkét ország a házasság alakszerűségeit illetőleg elfogadta a „locus regit actum elvét.”

HATODIK CZIKK.

A diplomáciai vagy konzuli tisztviselő előtt kötött házasság érvényessége.

„Mindenütt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet diplomáciai vagy konzuli tisztviselő előtt, ennek törvényhozása értelmében kötöttek, ha a házasulók egyike sem polgára annak az államnak ahol a házasságkötés végbement és ha ez az állam nem ellenzi azt. Nem ellenezheti azonban, ha oly házasságról van szó, mely korábbi házasság

* F. Meili. Der Gegenstand und die Tragweite der vier europäischen Staatskonferenzen über internationales Privatrecht. A St-Louisi világkiállításon tartott beszéd. 1904. Berlin.

vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkeznék törvényeivel. Az 5. cikk második bekezdésében foglalt fentartás a diplomáciai vagy konzuli tisztviselők előtt kötött házasságokra is alkalmazást nyer.”

Ez a cikk a diplomáciai vagy konzuli tisztviselő előtt kötött házasságok érvényességét tárgyalja.

Alkalmazandó a külföldön hazai tisztviselő és belföldön külföldi tisztviselő előtt kötött házasságra. Miután Magyarországnak Ausztriában diplomáciai képviselője vagy konzula nincs, nem fordulhat elő az az eset, hogy a magyar állampolgár Ausztriában saját hazájának tisztviselője előtt házasságot köthesen. Ámde az egyezmény megengedi, hogy valamely diplomáciai tisztviselő előtt oly honosok is köthesenek házasságot, akik nem polgárai annak az államnak, amelynek a külügyi képviselő tisztviselője. Valószínű, hogy egyik állam sem fog felhatalmazást adni saját tisztviselőjének oly házasság megkötésére, amelynél mind a két fél idegen, de adhat felhatalmazást abban az esetben, ha csak egyik is polgára a saját államának. Lehetséges tehát az az eset, hogy magyar férfi francia vagy német nővel, francia vagy német férfi magyar nővel Bécsben a francia, illetve német diplomáciai képviselő előtt polgári házasságot fog kötni.

A magyar ház. törvény 31. §. utolsó bekezdése szerint a külföldi osztrák-magyar diplomáciai tisztviselő a házasságkötésnél csak akkor működhetik közre, ha a házasuló férfi magyar állampolgár, magyar nő a ki idegennel köt házasságot, tehát nem fordulhat a diplomáciai képviselőhöz.

Az egyezmény ennél liberálisabb, mert nem áll utjában a házasságkötésnek az utóbbi esetben, engedélye dacára azonban a diplomáciai konzul mindég saját államának törvényéhez köteles alkalmazkodni.

Az egyezmény szerint csak akkor kell érvényesnek elismerni alaki tekintetben az ily házasságot, ha a házasulók egyike sem polgára annak az államnak, ahol a házasságkötés végbement. Így például Franciaország nem tartozik érvényesnek elismerni a Franciaországban a diplomáciai képviselők előtt magyar férfi és francia nő között kötött házasságot és e szerint a magyar hjt. 31. §. utolsó bekezdésének alkalmazása attól is függ, hogy a menyasszony honos-e abban az államban, ahol a diplomáciai házasság terveztetik.*

De a házasságkötés állama az egyezményben adott engedély daczára — törvény vagy rendelet által — ellenezheti is az ily házasság megkötését és e szerint az egyezmény ezt a kérdést voltaképen nyitva hagyja.

Nem ellenezheti azonban az egyezmény szerint az egyezményes állam a házasság megkötését, ha oly házasságról van szó, mely korábbi házasság** vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkeznek törvényeivel.

Ez voltaképen a 6-ik cikknek legfontosabb rendelkezése. Lehetségessé teszi, hogy a vallási jellegű bilincsek által le nem kötött idegenek érvényes házasságot köthessenek idegenbe a nélkül, hogy ebbe a házasságkötésének helye beavatkozhatnék. E szerint francziák a francia követség előtt érvényes házasságot köthetnek Bécsben, és ezt a házasságkötést Ausztria nem akadályozhatja meg. Nem lesz

* M. H. T. 31. §. utolsó bekezdése: „A 29. §. e) pontjában említett polgári tisztviselő csak akkor működhetik közre, ha a házasuló férfi magyar állampolgár és az előtte kötött házasságot úgy kell tekinteni, mintha Magyarországon kötöttek volna.

** A korábbi házasság alatt mit ért az egyezmény lásd a 3. cikket.

azonban érvényes a házasság, ha azt francia honos osztrák honossal kötötte meg.

Azok az országok azonban amelyeknek törvényhozása egyházi házasságkötést kíván, a 6-ik cikk második bekezdése szerint, jogosítva vannak az ily házasságokat érvényeseknek el nem ismerni, de csak akkor, ha azt *polgárai* kötötték.

Ha tehát francia honos Spanyolországban köt ily házasságot osztrák nővel és a házasok utóbb Ausztriában telepednek le, az osztrák bíróság hivatalból érvénytelenítheti ezt a házasságot.

A 6. cikk a házasság érvényességét csak az *alakszerűség* kérdésében érinti, vagyis csak abban az irányban tisztázza a helyzetet, mikor és mily körülmények között köthető polgári házasság oly állam területén, amely a házasságnak egyházi megkötését kívánja meg. A házasság érvényességének egyéb kellékeit a diplomáciai képviselő természetesen saját hazájának törvényei és az egyezmény szerint köteles vizsgálni, és ezen törvényeket alkalmazni.

Miután a kihirdetés is a házasságkötés alakszerűségéhez tartozik, az egyezmény szerint megengedett házasságok kihirdetésére nézve is a házasulók hazai törvénye alkalmazandó.

HETEDIK CZIKK.

Idegeneknek a hely törvénye szerint érvénytelen, a hazai jog szerint érvényes házassága.

„A házasságot, mely alaki tekintetben érvénytelen abban az országban, ahol megkötése végbement, érvényesnek lehet elismerni a többi országokban, ha az alakiságot, melyet a házasulók mindegyikének hazai törvénye szab, megtartották.“

Ezen cikk értelme alig szorul magyarázatra. Az egyezmény 5 cikke szerint mindenütt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet annak az országnak törvénye szerint kötöttek, ahol a házasság létrejött. Kérdés támad tehát az iránt, hogy a „locus regit actum“ elvének elfogadása folytán nem lesz-e föltétlenül érvénytelen az a házasság, mely a hely törvényei, alakszerűségei be nem tartásával kötött? Az egyezmény a szabadelvűbb irányban oldja meg a kérdést.

Példa: Előfordulhat, hogy osztrák katolikusok elhitetik a magyar katolikus pappal, hogy ők mint osztrákok nem kényszeríthetők arra, hogy Magyarországon polgári házasságot kössenek. Ők különben is a házasságkötés után elutaznak külföldre stb. A házasságkötésért a papot büntetés fogja érni, Magyarországon a házasság érvénytelen lesz, de azok az államok, amelyek egyházi házasságkötést kívánnak, köztük Ausztria, érvényesnek fogják elismerni ezt a házasságot, amint erre az egyezmény 7. cikke őket kifejezetten fel is jogosítja.

Megfordítva is történhetik, hogy egy a polgári házasságnak örvendő állam érvényesnek fog elismerni oly polgári házasságot, amely diplomáciai képviselő előtt a megkötés helyének ellenzése miatt az egyezmény szerint nem volt megköthető. Az ily házasság érvényességéhez kétely fért volna, ha az egyezmény 7-ik cikke a kérdést nem tisztázza.

NYOLCZADIK CZIKK.

Az egyezmény szabályainak alkalmazhatósága.

Ezen cikk tartalmát munkánk első fejezetében tárgyaltuk. Úgy véltük, hogy első sorban azzal kell tisztába jönni, hogy mely házasságokra alkalmazan-

dók azok a szabályok, amelyeket az egyezmény az összeütközések kiegyenlítése végett alkotott. Ezzel azt is elértük, hogy az I. Egyezmény 8. §-ának tartalmát, mely azonos a II. Egyezmény 9. §-ának tartalmával, nem kell ismételve tárgyalnunk.

A 9., 10. és 11. cikk az egyezmény hatályba léptére vonatkozó szabályozást tartalmazván, azokat az utolsó fejezetben fogjuk tárgyalni.

IV. FEJEZET.

Az elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíraskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítéséről.

Figyelemre méltó, hogy az egyezmény a házasság érvénytelenítése és megtámadására vonatkozó perekre ki nem terjed. Ezekben tehát a szerződő államok szabad kezet tartottak fenn maguknak. Daczára ennek, abból hogy az egyezményes államok között a házasság megköthetésére és a házasság érvényességének elismerésére nézve bizonyos szabályokat állítottak fel, amelyek ezen államokat a házasság megkötésénél kötelezik, magától értve következik, hogy ezen szabályokat akkor is kell alkalmazni, amikor az érvénytelenségi vagy megtámadási perben a házasság érvényessége vagy megtámadhatósága szóba jön. A második egyezmény azon szabályai azonban, amelyek a házastársak honosságától tételzik fel a keresetindítás jogát és a melyek a birói illetékességet szabályozzák, érvénytelenségi és megtámadási perekben nem alkalmazandók.

Ennek megfelelőleg nincs megváltoztatva és érvényben maradt egyezményes államokkal szemben is a magyar ház. törv. 117. §-ának első bekezdése, amely szerint:

„A nő, ki Magyarország területén külföldivel kötött házasságát közvetlenül megelőző időben magyar állam-

polgár volt, férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte.“

ELSŐ CZIKK.

A különböző jogok alkalmazása idegenek elválásánál.

„A házastársak házasságuk felbontását csak akkor kérhetik, ha hazai törvényük és a kérelem helyének törvénye egyaránt megengedik a házasságok felbontását. Ugyanaz áll az ágytól és asztaltól való elválásra is.“

Ezen cikk azt az általános elvet állapítja meg, amely az egyezményes államok területén idegenek válási pereiben szem előtt tartandó.

Nem kérhetnek bontást olyanok, akiknek hazai törvénye a házasság felbontását egyáltalában nem engedi meg és nem lehet kérni bontást oly állam területén, ahol a törvény a házasság felbontását elvben kizárja.

Ugyanaz áll az ágy- és asztaltóli elválasztásra nézve is, vagyis ha a felek hazai törvénye, vagy a bíróság hazai törvénye ezt nem ismeri, nem lehet ily kérelmet előterjeszteni. A felbontás megengedhetőségében ugyanis nincs befoglalva az ágy- és asztaltóli elválasztás megengedhetősége és ha valamely állam ezt meg nem engedi, akkor polgárai azt külföldön sem kérhetik és nem kérhetik oly államban, amelynek törvényhozása azt nem ismeri, még akkor sem, ha saját hazai törvényük és a bíróság hazai törvénye a házasság felbontását megengedi. (Igazságügyminiszteri indokolás a II. törvény első cikkéhez.)

MÁSODIK CZIKK.

Az elvi álláspont alkalmazása az elválasztási okokra.

„A házasság felbontása csak akkor kérhető, ha abban az esetben, melyről szó van, a házasság felbontását, úgy a házastársak hazai törvénye, mint a kérelem helyének törvénye — bár különböző okok alapján — megengedi.

Ugyanaz áll az ágytól és asztaltól való elválasztásra is.“

Látszólag ugyanazt tartalmazza, amit az első cikk, de míg az első csak általános elvi kijelentést tesz, a második az elsőnek elvi álláspontját azokra az okokra alkalmazza, amelyek alapján a válás kérhető.

Az elv alkalmazása folytán ki van zárva, hogy a házasság oly ok alapján kérhessenek válást, amelyet hazai törvényük, vagy oly ok alapján, amelyet a bíróság törvénye válási okul el nem ismer. Belga honosok például, akiknek hazai joga szerint a házasság kölcsönös megegyezés alapján felbontható, nem kérhetik a házasság felbontását Magyarországon ezen az alapon, kérhetik azonban belga zsidók Ausztriában, amelynek törvénye szerint a zsidók házassága megegyezés alapján felbontható és francia honosok nem kérhetik házasságuk felbontását megegyezés alapján Belgiumban, mert hazai joguk ezt a bontó okot nem ismeri.

Ha azonban a házastársaknak két vagy több bontó okuk van, amelyek közül az egyik otthon nem bontó ok ugyan, de idegenben az, a másik pedig idegenben nem bontó ok, de otthon az, akkor kimondhatja a bíróság a válást azon ok alapján, amely saját joga szerint bontó ok.

A magyar ház. törvény 116 §-a szerint külföl-

diek házassági perében a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, amelynek a házasságok polgárai.

Ezen törvény lényegileg megegyezik a II. egyezmény 1. és 2. cikkében megállapított elvekkel, mert az idegen állam, ha egyáltalában megengedi a külföldi bíróság ítélezését polgárai házassági ügyeiben, csak azt az ítéletet fogja hatályosnak elismerni, amely saját törvényeibe nem ütközik. Mintán azonban egyik állam sem mondhatja ki előre egy még meg sem hozott külföldi ítéletről, hogy azt hatályosnak fogja elismerni, a magyar törvény hivatkozott szakasza egészen impraktikus és a gyakorlatban nem is volt alkalmazható. Ezen törvényt már most az egyezményes államokkal szemben a II. egyezmény 1. és 2. cikke hatályon kívül helyezte és a magyar bíróság most már nem annak az igazolását fogja kívánni, hogy a külföldinek állama ítéletét hatályosnak fogja-e elismerni, hanem azt fogja kutatni,

1. vajon azon állam, amelynek a házastársak polgárai, a hágai egyezményt elfogadta-e?

2. vajon az idegenek hazai törvénye nem kötötte-e ki magának az egyezmény 5. cikkének 2. pontja szerint a hazai bíróságot? (lásd alább az 5. cikknél)

3. vajon azok a válási okok, amelyek a kérelemben felhozatnak, a házastársak hazai joga és a bíróság joga szerint alapul szolgálnak-e az elválásnak?

HARMADIK CZIKK.

A hazai törvény egyedüli alkalmazása idegenek válópereiben.

„Az 1. és 2. cikk rendelkezései nem akadályozzák, hogy egyedül a hazai törvény nyerjen alkalmazást, ha ezt a kérelem helyének törvénye rendeli vagy megengedi.“

Ezen cikk tartalma jelenleg inkább akadémikus értékű, mert alig fog találkozni állam, amely megfogja engedni, hogy bírósága akkor is idegen jog szerint ítéljen, amikor ez saját jogával ellenkezik. Az igazságügyminiszteri indokolás szerint ez mégis történik Olaszországban, ahol nem ugyan a törvény, de a bírói gyakorlat szerint olasz bíróságok felbontják a németek és francziák házasságát, dacára annak, hogy az olasz törvény szerint a házasság fel nem bontható. Ezek az ítéletek az egyezmény 1-ső és 2-ik cikkének alkalmazásával sem Németországban, sem Franciaországban nem volnának hatályosak a 3-ik cikk rendelkezése hiányában.

NEGYEDIK CIKK.

A válási ok hatálya az állampolgárság változtatása esetében.

„Az előző cikkeken jelzett hazai törvényre nem lehet támaszkodni oly célból, hogy ez által bontó vagy ágytól és asztaltól elváltató ok jellegével ruháztassék fel oly tény, mely akkor történt, midőn a két házastárs, vagy egyikük, más állam polgára volt.“

Ezen cikk az egyezmény 8-ik cikkére való tekintettel csak akkor alkalmazható, ha a házastársak a válási kérelem előterjesztése előtt mindketten honosságukat megváltoztatták, mert ha csak egyik is előbbi honosságát megtartotta, akkor az egyezmény szabályainak alkalmazásánál „utolsó közös törvényhozásukat“ kell hazai törvényük gyanánt tekinteni. Az egyezmény 1-ső és 2-ik cikkére való tekintettel nincs meg tehát a lehetősége annak, hogy abban az esetben, midőn csak az egyik fél változtatta meg honosságát, a kérelem előterjesztése helyének bírósága, valamely tényre, a házastársak utolsó közös törvényhozásának jogát ne alkalmazza,

akár történt ez a tény a honosság változtatása előtt, akár később.

A magyar igazságügyminiszteri indokolás párhuzamot von az egyezmény 4-ik cikke és a magyar házassági törvény 115. §-a közt* és azt találja, hogy a cikk rendelkezése megegyez a magyar törvény 115. §-ának alapeszméjével, de eltér abban, hogy míg a M. H. T. szerint azon tény alapján, a mely a felek korábbi joga szerint ágy és asztaltól elváltásra okul szolgált, a honosság megváltoztatása után bontást lehet kérni, ha azt az új törvény bontó ténynek minősíti, addig a II. egyezmény 4. cikke értelmében ennek nincs helye, hanem — a mennyiben az új hazai törvény ezt az intézményt szintén ismeri — legfőlebb csak ágytól és asztaltól való elváltást lehet kérni. Az igazságügyminiszteri indokolás szerint a magyar bíróságok az egyezmény életbe lépése után nem bonthatnak fel házasságot oly tény alapján, mely a házastársak korábbi joga szerint csak ágy- és asztaltól való elváltásra szolgált alapul, ha ezen tény még akkor történt, a mikor a házastársak vagy azok egyike már más állam polgára volt.

Hatályon kívül lenne helyezve e szerint az egyezményes államokkal szemben a m. h. jogi tv. 115. §-ának második bekezdése is, vagyis ezentúl nem

* H. j. t. 115. §: *A magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, mely a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy ágytól és asztaltól való elváltató okot képeznek, a magyar állampolgárságot nyert házastársnak házasságát a magyar bíróság felbonthatja, ha azon tények, a jelen törvény szerint is bontó okul szolgálnak.*

Ha az ágytól és asztaltól való elváltást a külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elváltás oly tény miatt történt, melynek alapján a házasság a jelen törvény szerint is felbontható.“

lehetne külföldi elválasztó ítéletet bontó ítéletre átváltoztatni.

A m. kir. igazságügyminiszter ezen magyarázata felette nagy horderővel bír, különösen az Ausztria és Magyarország közötti jogviszonyokra, a melyeket a jelen munka második részében behatóbban fogjuk tárgyalni.

Szerintünk az egyezmény 4-ik cikke nem azt mondja, a mit a magyar igazságügyminiszter abból kimagyarázni akar.* Abból, hogy az egyezmény a bontó okot és az elválasztó okot *vagylagosan* állítja egymás mellé, azt következtetjük, hogy csak akkor lehet ezek megállapítása végett a hazai törvényre hivatkozni, ha azok a korábbi tények a korábbi jog szerint bontó *vagy* elválasztó okot képeztek. Az egyezmény szövege a bontó és elválasztó tény közti ellentétre nem fektet súlyt, vagyis midőn a szöveg a két válási formát egymás mellé állította, nem akarta azokat egymással szembe állítani, neki mindegy akár bontó, akár elválasztó tény, csak azt akarja, hogy ne lehessen alkalmazni a tény *minősítésére* más jogot, mint a melynek uralma alatt az a jog keletkezett. Nem akarta azonban szabályozni a tény *jogi hatását*, nem akart a korábbi jognak a volt honos egész életére kiterjedő hatályt tulajdonítani. Ha tehát valamely tény a korábbi jog szerint *elválasztó tény sem volt, azt a későbbi jog annak nem minősítheti*, de ha az a tény a korábbi jog szerint elválasztó tény volt, ezen minőségét az új törvény uralma alatt is megtartja. Más dolog azonban az elválasztó tény

* Miután a francia szöveg az eredeti, ezt is ideigtatjuk: „La loi nationale indiquée par les articles précédents ne peut être invoquée pour donner à un fait qui s'est passé alors que les époux ou l'un d'eux étaient d'une autre nationalité, le caractère d'une cause de divorce ou de séparation de corps.”

jogi hatását meghatározni. A jogi hatást minden állam polgárait nézve függetlenül állapítja meg. Nem lehet kívánni például valamely államtól, a mely az ágy és asztaltóli elválasztást nem ismeri, hogy ő a való ténynek azt a hatályt tulajdonítsa, hogy annak alapján ágytól és asztaltól való elválást mondjon ki, ha joga szerint a tény bontó tény, bontást kell kimondani.

Az egyezmény kérdéses cikkénél figyelembe veendő, hogy ez kivételt képez az egyezmény 1. és 2. szakaszaiban megállapított szabályok alól. Mint kivétel tehát legszigorubbán magyarázandó. A cikk nem azt mondja, hogy ágytól és asztaltól elválasztó tényt nem lehet bontó ok jellegével felruházni, már pedig ezt kellene mondania, ha csak azt akarta volna mondani, a mit a magyar commentar belőle kimagyaráz, hanem azt, hogy oly tény, mely nem volt bontó vagy elválasztó ok, nem ruházható fel ilyen jeleggel, habár az új jog szerint bontásra vagy elválasztásra alapul szolgálna.

A mi magyarázatunk mellett szól az egyezménynek azon alapelve is, hogy az egyezmény *egy államra sem akar oly jogszabályokat ráerőszakolni, amelyek annak az államnak erkölcsjogi felfogásával ellenkeznek*. Már pedig azok az államok, amelyeknek *erkölcsjogi felfogásával ellenkezik az, hogy az elválasztott házastársak életfogytiglan coelibatusban éljenek*, az egyezménynek általunk megtámadott magyarázata mellett tényleg arra kényszerítettének, hogy saját polgárainak legfontosabb jogviszonyára, a házasságra oly jogot alkalmazzanak, amely saját erkölcsjogi felfogásukkal ellenkezik. Ez nem tiszteletben tartása az idegen jognak, ez a hazai jognak alárendelése az idegen jog uralma alá.

Hogy a magyar törvény nem tartja megegyeztethetőnek saját erkölcsi jogrendével azt, hogy elvált

házastársak életfogytiglan egymástól elválasztva élésre kényszerítenek és ne engedessék meg nekik új házasságra lépni, az a M. H. T. 107. §-ából is következik, amely szerint ágytól és asztaltól elválasztott házastársak két évvel az ítélet jogerőre emelkedése után minden további ok nélkül a házasság felbontását kérhetik. Erről a törvényszakasról az egyezmény indokolása nem szól és alig hisszük, hogy meg lenne indokolható az a nézet, hogy az egyezmény 4-ik cikke ezt a törvényszakaszt is hatályon kívül helyezte.

A 4. cikk nem zárja ki azt, hogy válási ok jellegével ruháztassanak fel oly tények, amelyek ugyan az ebbeli minőségüket el nem ismerő korábbi jog tartama alatt keletkeztek, de a honosság megszerzése után is folyton tartottak. Ilyen lenne a jogos ok nélküli elhagyás ténye. Ez mint folyton tartó kötelelesség addig hat, amíg az elhagyás tart és e szerint még az általunk el nem fogadott magyarázat mellett is bontó ténynek volna minősíthető, ha a korábbi jog, amely alatt megkezdődött, nem is tulajdonítana neki bontó hatályt, ha az új jog uralma alatt is fenállott.

ÖTÖDIK CZIKK.

Az idegenek válópereinek illetékessége.

„A házasság felbontása, vagy az ágytól és asztaltól való elválás kérhető:

1. *A házastársak hazai törvényei szerint illetékes hatóság előtt;*

2. *A házastársak lakóhelyének illetékes hatósága előtt. Ha a házastársak lakóhelye hazai törvényük szerint nem ugyanaz, az alperes lakóhelyének hatósága az illetékes. Elhagyás esetében és abban az eset-*

ben, ha a lakóhely megváltoztatása akkor történt, midőn már a házasság felbontásának, vagy az ágytól és asztaltól való elválásnak oka fenforgott, a kérelmet az utolsó közös lakóhely illetékes hatóságánál is elő lehet terjeszteni. Mindazonáltal fenn van tartva a hazai bírászkodás annyiban, amennyiben ez a bírászkodás a házasság felbontására vagy az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó kérelem tekintetében egyedül illetékes. A külföldi bírászkodás illetékes marad, ha valamely házasságra nézve nincs helye az illetékes hazai hatóságnál kérelemnek a házasság felbontása, vagy ágytól és asztaltól való elválás végett.“

Ezen cikk a válási perekben a birói illetékességre és hatáskörré vonatkozó nemzetközi megállapodásokat tartalmazza. Legfontosabb az, amiről az igazságügymin. indokolás azt mondja, hogy különösen Magyarország kívánságára vétetett fel, hogy „fenn van tartva a hazai bírászkodás annyiban, amennyiben ez a bírászkodás a házasság felbontására, vagy az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó kérelem tekintetében egyedül illetékes“. Ezzel a magyar házasságjogi törvény 114. §-a érvényében fenn van tartva és az egyezményes államok részéről elismerve. Hasonló jogszabály meghozatalát tervezi Ausztria a hágai egyezményt elfogadó törvényjavaslat kapcsán betervezett novellában.*

Ha a magyar ház. jogi törvény érintetlenül hagyását a semmiségi és megtámadási perekre is kiterjesztették volna, ebben — különösen Ausztriával szemben — nyereséget látnánk. De így még mindig fenáll annak a lehetősége, hogy az osztrák bíróságok

* Osztr. novella 3. §-a: Über ein Begehren österreichischer Staatsangehöriger um Ehetrennung oder um Scheidung von Tisch und Bett zu erkennen, sind ausschliesslich die österreichischen Gerichte berufen.

Magyarországon magyar állampolgárok közt kötött házasságokat hivatalból is megsemmisíthetnek, az a körülmény pedig, hogy magyar állampolgár az elválás végett Magyarországon kénytelen pert indítani, ha véletlenül Amerikában lakik is, lehet a magyar államiság érvényesülésének diadala, de eltekintve attól, hogy az az egyéni szabadságot korlátozza, amire a mai reactionarius világban nem sokat adnak, oly veszélyek is rejlenek ebben a korlátozásban, amelyek egyrészt a közerkölcsiségre hátrányosak, másrészt népünknek a hazától való elidegenedésének esélyeit szaporítják és ezért magyar nemzeti szempontból is kerülendők.

Azok közül a százezerek közül, akik Magyarországból évenként Amerikába kivándorolnak sokan vannak, akik mindenféle okból, amelyek az elhagyott haza iránti tiszteletnél erősebb, — házasságuk felbontását szorgalmazzák. Alig lesz eset, hogy az az Amerikába kivándorolt munkás tekintettel a magy. házj. törvény 114. §-ára, Magyarországon fogja megindítani a bontó pert, hogy Amerikában új házasságot kössön. Ha respektálja a magyar törvényt, mert hazájába visszatérni szándékozik és itt nem akarja magát kitenni a kettős házasság miatt a bűnvádi eljárásnak, inkább ágyasságban fog élni, és ha visszatér hazájába, esetleg magával hoz egy rakás törvénytelen gyereket. Ha a magyar törvénnyel nem törődve, ott felbontatja házasságát és új házasságot köt, ez a ténye erősen vissza fogja őt tartani attól, hogy utóbb hazájába visszatérjen és miután a proletár nem törődik azzal, hogy rendezett házassági viszonyban vagy ágyasságban él-e, épen a tisztességesebb elemek lesznek azok, akiknek a magy. hjt. 114. §-a akadályul fog szolgálni abban, hogy hazájukba visszatérjenek.

Mi tehát sehogy sem tudunk annak a diadalnak örülni, amelyet a hágai konferencián a 114. §. elismerésével arattunk.

Az 5-ik cikk egyéb rendelkezései természetesen csak oly államok polgáraitra alkalmazandók, amely államok a kizárólagos házassági biráskodást maguknak fen nem tartották.

Az első pontból következik, hogy ha ezt az idegenek hazai törvénye megengedi, a válóper a lakóhely, vagy az utolsó együttlakás helyén is megindítható. Az egyezmény „hatóságot“ és nem bíróságot említ, mert az egyezményes államok némelyikében a válás a közigazgatási hatóság előtt is megtörténhetik. Természetes, hogy azokban az országokban, amelyekben a házassági perek a bíróságok hatáskörébe tartoznak, csak ezek vannak jogosítva eljárni.

A m. igazságügymin. indokolás csak azt az értelmet tulajdonítja az 1-ső pontnak, hogy az idegenek pörüket a hazai bíróság előtt is megindíthatják. Nem azt mondja azonban az első pont, mert többet mond. Azt is mondja, hogy abban az esetben, ha a hazai törvény idegen bíróságot is illetékesnek elismer, ott is kérhető a válás. Így például, ha az idegenek hazai törvénye megengedi, hogy a férj saját lakóhelyén kérheti a válást, a Magyarországon lakó idegen férfi ezt itt kérheti, daczára annak, hogy a magyar törvény és az egyezmény 5. cikkének 2. pontja szerint nem kérhetné.

A második pont esetei nincsenek ellentétben az első ponttal, csak részletesebben szabályozzák az illetékességet a lakóhelyre való tekintettel. Ezen szabályok az idegenek válópereiben akkor is alkalmazandók, ha a bíróság helyének törvénye másképp szabályozza a birói illetékességet. Így például Magyar-

országban az utolsó közös lakóhely bírósága az illetékes, kivéve az elhagyás azon esetét, amidőn az elhagyó ismeretlen helyre költözött. Ezután a birói illetékesség kérdésében idegenekre nézve, akik az egyezmény szerint itt válópert indíthatnak, nem a magyar perrendtartás, hanem az egyezmény illetékességi szabályai lesznek alkalmazandók.

A második pont azon kifejezését „ha a házastársaknak lakóhelye *hazai törvényük* szerint nem ugyanaz“ úgy értjük, hogy a hazai törvény fictiv lakóhelyet állapíthat meg a nő részére, kimondván, hogy a nő addig a míg a házasság fenáll, férje domiciliumát osztja.

Ebben az esetben tehát a férj saját lakóhelyén indíthatja meg a válópert, külföldi egyezményes állam területén akkor, ha lakóhelye a külföldi állam területén van, tekintet nélkül arra, hogy a nő hol lakik.

Ha a domicilium osztását rendelő törvény nincs, akkor a külföldi az alperes lakóhelyének hatósága előtt indíthatja meg a pert, belföldön tehát csak akkor, ha az alperes lakóhelye belföldön van, akkor is, ha ő külföldön lakik.

Elhagyás esetében és abban az esetben, ha a lakóhely megváltoztatása akkor történt, midőn már a válásnak oka fenforgott, a kérelmet az utolsó közös lakóhely illetékes hatóságánál is elő lehet terjeszteni. Ez az eset feltételezi azt, hogy a házaspár utolsó közös együttlakása belföldön volt, ha ez nem volt belföldön, külföldiek itt ezekben az esetekben nem fordulhatnak belföldi bírósághoz.

Az első egyezmény 3. 5. és 6. cikkei lehetővé teszik, hogy külföldön érvényes házasság kötések külföldiek között, ha a házasság a külföldinek saját hazai törvényébe ütközik ugyan, de az akadály csak vallási jelleggel bír. Az ekkép kötött házasságokat

joga van a hazai bíróságnak érvényesnek el nem ismerni. Ha már most a második egyezmény 5. cikkének utolsóelőtti rendelkezését alkalmazzuk, akkor az ilyen házasságokat nem lehetne felbontani, mert a hazai bíróság azokat érvényesnek el nem ismervén a válási kérelemre nem reagálhat. Ezekről gondoskodik a II. egyezmény 5. cikkének utolsó pontja, megállapítván azt, hogy ily esetekben a külföldi bíróság illetékes marad.

Nem szabályozza az egyezmény azt a kérdést, mi történjék akkor, ha a kereset beadása után de a birói határozat hozatala előtt a házastársak egyike honosságot vagy oly államban ahol az illetékesség és birói hatáskör a vallástól függ, vallást változtat. Milyen befolyással bír ez az illetékesség kérdésre? Az egyezményes államok ezirányban kötve nem lévén, saját törvényeik szerint fognak eljárni ilyen esetekben.

HATODIK CZIKK.

Ideiglenes intézkedések külföldiek házassági ügyében.

„Ha a házastársak nincsenek jogosítva, hogy házasságuk felbontását, vagy ágytól és asztaltól való elválásukat abban az országban kérjék, ahol laknak, ilyen esetben mégis bármelyikük az utóbbi ország illetékes hatóságához fordulhat azoknak az ideiglenes intézkedéseknek kieszközlése végett, melyeket ennek az országnak törvényhozása a házassági életközösség megszüntetésének esetére megállapít. Ezek az intézkedések érvényben maradnak, ha egy év tartamán belül azokat a hazai hatóság megerősíti, de nem tarthat tovább, mint ameddig a lakóhely törvénye megengedi.“

Ezen cikk általános érvényre emeli a magy. házassági törv. 118. §-ának hasonló szabályát. A 118. §. így szól:

„Külföldi házaselekek Magyarországon tartózkodása esetén a magyar bíróságok a 98. 101—103. §-oknak megfelelő intézkedéseket akkor is megtehetik, ha a házassági per hatóságukhoz nem tartozik.“

A 98. §. szerint elrendeli a bíróság a különélést a per tartama alatt. A 101. §. szerint a házastársak az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt nincsenek együttélésre kötelezve; a 102. §. szerint a bíró ideiglenesen intézkedik a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyaknak ez utóbbi részére kiadása iránt; a 103. §. szerint a szülőknek a gondviselésére nem bízott gyermekekkel való érintkezés és a nevelés ellenőrzésének kérdésében a gyámhatóság határoz.

Ilyenféle intézkedéseket értett az egyezmény az „ideiglenes“ intézkedések alatt, az egyes államokra bízván azok körét és a hatóságokat, amelyek ezekben eljárni hivatva vannak, meghatározhatni.

A cikk utolsó bekezdésének korlátozása két irányban nyilvánul. Érvényben maradnak az ideiglenes intézkedések, ha a hazai bíróság azokat egy év tartamán belül megerősíti. Ebből következik, hogy a külföldi bíróság azokat meg is változtathatja és a megváltoztató határozat a belföldi bíróság határozatát hatályon kívül helyezi. Másrészt a belföldi törvény az intézkedések hatályát bizonyos időtartamra szorítja. A magyar jog szerint hatályban maradnak azok, míg a válóper be nem fejeztetik.

HETEDIK CZIKK.

A válóperekben hozott határozatok érvényének elismerése.

„A házasság felbontását, vagy az ágytól és asztaltól való elválást, ha azt az 5. cikk értelmében illetékes bíróság mondotta ki, mindenütt el kell ismerni,

föltéve, hogy a jelen egyezmény kikötései megtartottak és hogy — amennyiben a határozat meg nem jelenés folytán hozatott volna — az alperes megidézése azoknak a különleges szabályoknak megfelelően történt, melyektől az ő hazai törvénye a külföldi ítéletek elismerését függővé teszi.

Hasonlóképen mindenütt el kell ismerni a házasság felbontását, vagy az ágytól és asztaltól való elválást; ha azt a közigazgatási hatóság mondotta ki, föltéve, hogy a házastársak mindegyikének törvénye elismeri a házasságnak ilyen felbontását vagy az ágytól és asztaltól való ilyen elválást.“

Ennek a cikknek a rendelkezése logikai következménye annak, hogy az egyezményes államok megállapodtak abban, hogy mily föltételek alatt engedik polgáraik házasságát más állam által felbontatni, mely föltételeket köteles valamely egyezményes állam idegenek házasságának felbontásánál és elválasztásánál betartani és mely föltételek alatt fogadják el külföldi bíróságok illetékességét a válóperekben. Ha a bíróság az egyezmény által felállított kikötéseket betartotta és az egyezmény szerint az ítélkezésre jogosult volt, akkor minden egyezményes állam a válási ítéletet elismerni tartozik. Ezt köteles az az állam is, amelynek törvényhozása a házasság felbontását nem engedi meg, amiből még nem következik, hogy az ilyen állam köteles lenne megengedni az elvált egyén új házasságra lépését, mert az első egyezmény 2. pontjának utolsó bekezdése szerint joga van ezt megtagadni.

Mint alaki kellék megkivántatik abban az esetben, ha az ítélet meg nem jelenés folytán hozatott, hogy az alperes megidézése azoknak a szabályoknak megfelelően történt legyen, melyektől az ő hazai törvénye a külföldi ítéletek elismerését függővé teszi.

Magától értetődik, hogy az érvényesen meghozott ítélet más állam által sem az anyagi, sem az alaki jog szempontjából felül nem bírálható. Az a körülmény például, hogy a belföldi jog szerint beösmérés alapján bontó okot megállapítani nem lehet, vagy hogy bontó perben meg nem jelenés miatt a kereseti tényállítások valóknak el nem fogadhatók, semmi befolyással nincs az ezen szabályok figyelmen kívül hagyásával meghozott bontó ítélet érvényességére.

NYOLCZADIK CZIKK.

A honosság megváltoztatásának hatálya válóperekre.

Ha a házastársak állampolgársága nem ugyanaz, utolsó közös törvényhozásukat kell az előző czikkek alkalmazásánál hazai törvényük gyanánt tekinteni.

Ez a cikk elejét akarja venni annak, hogy a házasság felbontását óhajtó házastárs, aki oly államnak polgára amely a házasság felbontását meg nem engedi, honosságváltoztatás által a házasság felbontását ellenző házastársát idegen jog uralma alá juttassa. Ezt a czélt a cikk teljesen eléri ott, ahol a nő nem követi ipso iure férje honosságát, vagy ahol a nőnek beleegyezése kell ahhoz, hogy a férj honosságváltoztatása ő reá is kiterjedjen. Lehetetlenné teszi továbbá a házasság felbontását abban az esetben is, ha a nő változtatja meg honosságát és a férj előbbi honosságát megtartja, mert olyan törvény nincs, hogy a nő honosságának megváltoztatása ipso iure kiterjed a férjre is. A korábbi haza törvényének akadályai tehát csak úgy háríthatók el, ha mind a két fél közösen olyan állam honosa lesz, amely a korábbi haza akadályát nem ösmeri.

Ezen szabályozás szűkebb körre szorítja azokat az eseteket, amelyekben válni akaró felek a honos-

ság változtatását igénybe veendik, különösen ha a szigorúbb jognak alávetett államok, úgymint Ausztra a novella 4-ik pontjában tervezi, kimondani fogja, hogy a nő csak akkor követi férje honosságváltoztatását, ha ehhez kifejezetten hozzájárul. A Magyarország és Ausztria közötti vonatkozásokról alább lesz szó.

MÁSODIK RÉSZ.

A HÁZASSÁGI EGYEZMÉNY HATÁSA
A MAGYARORSZÁG ÉS AUSZTRIA
KÖZTI JOGÖSSZEÜTKÖZÉSEKRE.

ELSŐ FEJEZET.

Az egyezmény hatályba lépte előtti állapot a Magyarország és Ausztria házassági jogszabályainak összeütközésénél.

Azon sűrű érintkezésnél fogva, amely Magyarország és Ausztria között a gazdasági és jogélet minden terén észlelhető, igen természetes, hogy annak a szüksége a házassági jog terén naponként felmerülő kérdéseket elintézni, minduntalan előtérbe lép. Fokozza az érintkezési pontok sokaságát és a legfontosabb családjogi kérdések nagy számát az a körülmény, hogy Ausztria hozzátartozói házassági joguk szigora által cselekvési szabadságukban nagy mértékben korlátozva lévén, honosságuk megváltoztatása által iparkodnak házassági joguk bilincseitől szabadulni és e célból felkeresik a közel fekvő Magyarországot, amelynek szabadelvű házassági joga megadja nekik a lehetőséget, feldult házassági viszonyaikat legalább formailag rendezni.

Magyarország és Ausztria között pedig épen a házassági jog terén a legélesebb ellentét forog fenn. Lépten-nyomon találkozunk itt a jogszabályok összeütközésével, amelyek elvi ellentétességük folytán ki nem egyenlíthetők.

Mindkét jog tartalmaz ugyan némi nemzetközi jogi intézkedéseket, amelyek hivatva lennének az összeütközéseknek elejét venni és a megtörténteket

kiegyenlíteni, de miután egyik jog sem deferál a másiknak, különösen az osztrák jog, amely a magyarnál jóval régibb, a magyar jog szabályozására semmi tekintettel nincs, az osztrák judikatura pedig a szabadabb iránynak engedményeket tenni nem hajlandó, a valósághoz hiven azt kell konstatálnunk, hogy Magyarország és Ausztria között a házassági jog terén valóságos hadi állapot uralkodik.

A magyar törvény a házasság megkötését illetőleg a külföldi jogokkal szemben elég méltányos, amennyiben (M. H. T. 108. és 111. §§.) külföldieknek külföldön és belföldön kötött házasságának érvényességét a kor és cselekvő képesség tekintetében mind-egyik házastársra nézve kizárólag hazájának, egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint itéli meg, de mindjárt kivételt tesz ezen szabály alól a 109. §-ban, amely szerint a magyar állampolgár férfi által külföldi nővel kötött házasság érvényességét a nő kora és cselekvőképessége kivételével, a magyar törvény szerint itéli meg.

A házasság felbontását illetőleg a magyar jog látszólag még inkább respektálja a külföldi jogot, mert a magyar bíróságnak külföldiek házassági periben eljárni sem szabad, ha nem igazolják, hogy az ítélet hatályos lesz abban az államban, amelynek az idegenek polgárai. Ámde azáltal, hogy a magyar törvény azoknak a házastársaknak a házassági perikben is alkalmazandó, amelyek közül csak egyik is magyar honos, és azáltal, hogy a házasság felbonthatóságát a felek vallásához nem köti, erős összeköttetésbe kerül a magyar törvény az osztrák törvénnyel, amely ezekben a kérdésekben a honossághoz nem kötött, meg nem alkuvó álláspontot foglal el.

Az osztrák polgári törvénykönyv a honosság jogára kevés tekintettel van. Az O. P. T. 4. §-a sze-

rint, szabályai külföldön is kötelezik az állampolgárokat, akik ezen törvényekhez oly cselekvényeknél és jogügyleteknél is kötve vannak, amelyeket külföldön végeznek, amennyiben azok által vállalkozhatási személyes képességük korlátoztatik s amennyiben ezen cselekvények és ügyleteknek egyszersmind ezen országokban is jogi következményeinek kell lenni. Az idegenek hazai jogát azonban csak kivételesen ismeri el az O. P. T. Ezekre a 34. §. szerint a lakhely jogát mondja rendszerint alkalmazandónak és csak tulajdonképeni lakhely hiányában a hazai jogot, amennyiben a törvény egyes esetekben mást nem rendel.

Az osztrák törvénykezés állandóan azt az álláspontot foglalja el, hogy az osztrák polg. törvénykönyv azon szabályai, amelyek feltétlen házassági akadályokat állítanak fel és amelyek fenforgása esetében a házasság hivatalból megsemmisítendő, az Ausztriában lakó idegenekre is alkalmazandó, és különösen alkalmazza azokra, akik a házasságkötést megelőzőleg az osztrák állampolgári kötelekből elbocsátva idegen honosságot szereztek és ez a házassági viszony a felek lakhelyénél vagy más körülményeknél fogva az osztrák bíróság ítélkezése alá kerül.

Ezeken a zilált jogállapotokon van hivatva segíteni a hágai egyezmény. Ha valamely államnak szüksége van erre, Ausztria ez. Mégis Spanyolországgal utolsónak maradt, ahol az egyezmény törvényre emelése még késik. Már pedig ez az egyezmény úgy van megcsinálva, hogy csaknem mindenben deferál a meg nem alkuvó jogoknak.

A következőkben megkísértjük képét adni annak, mikép fognak kiegyenlítést nyerni a magyar és osztrák házassági jogszabályok összeütközései a hágai egyezmény életbeléptetése folytán.

MÁSODIK FEJEZET.

A házassági jogok összeütközése a házassági akadályoknál.

A) Érvényességi akadályok.

I. CZIKK.

Cselekvőképtelenség.

A M. H. T.* szerint: cselekvőképtelen személy nem köthet házasságot (M. H. T. 6. §.)

Cselekvőképtelen személyek a magyar jog szerint (M. H. T. 129. §.)

a) a 12 éven alul levők;

b) akik elmebetegség miatt, vagy egyéb okból eszközhasználatától meg vannak fosztva, míg ezen állapotuk tart;

c) az 1877: XX: t.-cz. 28. §-ának a) pontja alapján gondnokság alatt lévők;

d) akiknek gondnokság alá helyezése 1885: VI. törv.-czikk 1. §-ához képest előzetesen el van rendelve;

e) azok, akiknek kiskorusága az 1877: XX. t.-cz. 28. §. a) pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva.

Lényegileg megegyeznek ezek a rendelkezések az O. P. T. 48. §-ával, amely következőleg rendelkezik:

* A M. H. T. alatt a magyar házassági törvény; O. P. T. alatt az osztrák polgári törvénykönyv értendő.

„Dühöngők, örültek, kábák és serdületlen koruak, érvényes házassági szerződést nem köthetnek.

Eltér a két jog abban, hogy a magyar jog a cselekvőképtelenség korhatárát a 12-ik életévhez, az O. P. T. 21. §-a azonban a 14-ik életév betöltéséhez köti, a mi azonban tekintettel arra, hogy a magyar jog szerint sem köthet fejletlen korú házasságot gyakorlati jelentőséggel nem bír.

Az O. P. T. nem ösmeri a cselekvőképtelenség és korlátolt cselekvőség közötti különbséget. A magyar jog szerint M. H. T. 128. §. a házasságjogi törvény alkalmazásában korlátolt cselekvőképességek alatt értendők:

a) azon kiskorúak a kik az előző §. értelmében nem cselekvőképtelennek, vagyis a 12 éven felüli kiskorúak.

b) azok, a kiknek kiskorusága az 1877: XX t.-cz. 28. §-ának b) pontjából egybeeső okból meg van hosszabbítva (elme gyöngeség).

c) azon teljes korúak, a kik az 1877: XX. t.-cz. 28. §-ának b) pontja alapján gondnokság alatt állanak.

Az O. P. T. 49. §-a szerint azonban oly kiskorúak, vagy oly teljeskorúak is, kik bármi oknál fogva magukat érvényesen nem kötelezhetik, atyjuk, esetleg a gyámhatóság beleegyezésével házasságot köthetnek. Ezzel meg van a lehetőség, hogy a 14 évet meghaladott kiskorú és az elme gyöngő, osztrák jog szerint is házasságot köthet.

Mindkét jog szerint megkivántatik ebben az esetben a törvényes képviselő beleegyezése, azzal az eltéréssel, hogy míg az osztrák jog szerint az apa illetve gyámhatóság beleegyezésének hiánya érvényességi akadály és a gyámhatóságon kívül csak a törvényes atya adhatja meg a beleegyezést, a magyar jog szerint ez csak tiltó akadály (M. H. T. 15. §.) és a beleegyezést a gondnok is megadhatja.

Ha Ausztriában köttetik meg a házasság osztrák és magyar honos között, ügyelni kell a M. H. T. 127. §. d), e) és a 128. §. b) pontjára* is, mely részletes rendelkezések, habár az O. P. T. ben hiányzanak, azzal ellentétbe nincsenek.

MÁSODIK CZIKK.

Fejletlen kor.

A M. H. T. 7. §-a szerint:

„Fejletlen korú nem köthet házasságot.

Férfi tizenhatszadik, nő tizenhatodik évének betöltésével éri el fejlett korát.“

Az igazságügyminister felmentést adhat.

Az O. P. T. 21. §-a különbséget tesz gyermekek, kik a 7-ik, serdületlenek, kik a 14-ik és kiskorúak, kik a 24-ik életévet még be nem töltötték.

Az O. P. T. serdületlen kora tehát a korhatártól eltekintve, megfelel a mi fejletlen korunknak és tart a 14-ik életév betöltésétől a 24-ik életév betöltéséig. A különbség a két jog között az, hogy míg a magyar törvény szerint a fejletlen korú (fiúknál 12—18, leányoknál 12—16 év), egyáltalában nem köthet házasságot, az osztrák törvény szerint a házasság az apa, esetleg a gyámhatóság beleegyezésével megköthető. További különbség, hogy a magyar jog szerint az igazságügyi miniszter ezen akadály alól

* 127. d), cselekvőképtelenek: a kiknek gondnokság alá helyezése az 1885: 14. t.-cz. 1. §-ához képest előzetesen el van rendelve;

e) azok, a kiknek kiskorúsága az 1877: XX. t.-cz. 28. §. a) pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva.

128. §. b) Korlátolt cselekvőképességűek azok, a kiknek kiskorúsága az 1877: XX. t.-cz. 28. §. b) pontjával egybeeső okból van meghosszabbítva.

felmentést adhat, az osztrák jog ezt a felmentést nem ösmeri, mert nincs is rá szükség, pótolván azt az apai, esetleg a bírósági beleegyezés, a mely az 52. §. szerint még az apa akarata ellenére is ki nyerhető.

Miután az egyezmény első szakaszát nem úgy kell értelmezni, hogy a házasságkötéshez való cselekvési képesség mindegyik félnek saját törvénye szerint, tekintet nélkül a másik fél törvényére, ítélendő meg, hanem úgy, hogy mindkét fél cselekvési képessége mind a két fél törvénye szerint bírálendő el, nyilvánvaló, hogy ha az adott esetben az egyik házastfélnek cselekvési képessége a saját törvénye szerint meg van, a másik fél törvénye szerint azonban nincs meg, a házasság meg nem köthető. Az egyezmény rideg alkalmazása mellett tehát nem lehet Ausztriában a házasságot megkötni, ha a magyar honosnak a fejletlen kor akadályá alól való felmentvényt a magyar igazságügyminister meg is adta, de az apai beleegyezés hiányzik és nem lehet az osztrák jog szerint fejletlen korú osztrák honosnak a 16-ik, illetve 18-ik életéve betöltése előtt Magyarországon házasságot kötni felmentés nélkül.

A két ország közötti megegyezés kell ahhoz, hogy Magyarország az osztrák gyámhatóság beleegyezését a felmentéssel egyenértékűnek vegye és hogy Ausztria a miniszteri felmentést úgy tekintse, hogy az a gyámhatósági vagy bírósági beleegyezést pótolja.

HARMADIK CZIKK.

Kiskorúság.

A M. H. T. 8. §-a szerint:*

„Kiskoru nem köthet házasságot törvényes képviselőjének beleegyezése nélkül.

Husz éven aluli kiskoru házasságához, ha törvényes képviselője nem a jogosult szülő, szükséges még ennek beleegyezése, szülő nem léteben pedig a gyámhatóság jóváhagyása. Nem szükséges e jóváhagyás, ha a törvényes képviselő a kiskorunak nagyatyja.

Ha a törvényes képviselő vagy a szülő a beleegyezést nem adja meg, azt a gyámhatóság beleegyezése pótolja.

A 9. §. továbbá így rendelkezik:

Beleegyezésre jogosult szülő az atya, ha atya nincs vagy a gyermek törvénytelen az anya.

Ha a szülők ágytól és asztaltól el vannak választva, vagy házasságuk felbontatott, a gondviselése alatt álló gyermekre nézve az anya és ha ezt nem létezőnek kell tekinteni, az atya jogosult a beleegyezésre.

Testi vagy elmebeli fogyatkozás avagy távollét által tartósan gátolt vagy az atyai hatalomtól avagy a gyámságtól megfosztott szülőt, kivéve, ha a megfosztás vagyonkezelés okából történt, nem létezőnek kell tekinteni.

Azt hogy a szülő gátolva van, a gyámhatóság állapítja meg.

* Ezen törvényszakasz által hatályon kívül helyezett a gyámi törvény 113. §. 5. pontja, a mely szerint a kiskoru házasságára nézve általában, ha aziránt a gyám és szülők, illetőleg rokonok és a kiskoru között egyetértés létre nem jött, továbbá a 18 évet még be nem töltött kiskoru fiú, valamint a 16 évet még be nem töltött kiskorú leány házassága tekintetében a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.

Míg az örökbefogadás felbontva nincs, az örökbefogadott gyermekre nézve a vérszerinti szülő beleegyezése nem jogosult.

M. H. T. 112. §. Magyarországon rendes lakhellyel bíró kiskoru külföldi részére, ki a házasságkötés hazájának törvényei szerint szükséges szülői vagy gyámi beleegyezést önhibáján kívül megszerezni nem képes, a lakhely szerint illetékes magyar gyámhatóság gondnokot rendel és ennek meghallgatása után a házasságkötéshez a beleegyezést megadhatja.

Az O. P. T. a kiskoru házasságkötésére vonatkozólag következőkép rendelkezik:

„49. §. Kiskorúak vagy oly teljes korúak is kik bármi oknál fogva magukat érvényesen nem kötelezhetik, szintén nem képesek törvényes atyjok beleegyezése nélkül érvényes házasságra lépni. Ha az atya már nem él, vagy képviseletre nem képes, a házasság érvényességére a rendes képviselő nyilatkozása mellett, a birói hatóság beleegyezése is megkivántatik.

50. §. Törvényes házasságon kívül született kiskorúknál házasságuk érvényességére a gyám nyilatkozásán kívül a törvényhatóság beleegyezése is szükségeseltetik.

51. §. Oly idegen kiskorunak részére, ki ezen álladalmakban házasodni akar és a megkivántató beleegyezést megszerezni nem képes azon itteni birói hatóság, mely alá államánál s tartózkodásánál fogva tartoznék, köteles képviselőt rendelni, ki ezen birói hatóság előtt a házasságba való beleegyezését, vagy annak jóvá nem hagyását nyilvánítsa.

52. §. Ha valamely kiskorunak vagy gyámság alatt levőnek a házasságai beleegyezése megtagadtatik és a házasulandók ezáltal magukat sértve vélik, jogukban áll a rendes biró segedelmét felkérni.“

A két jog sokban fedi egymást, de különbözik is sokban egymástól és ha a házasulók, a kiknek egyike magyar, a másik osztrák és a kik közül az egyik kiskorú vagy ha mind a kettő az, nem elég ha a kiskorú házasságkötési képessége saját hazájának törvénye szerint igazítottatik el, hanem a kiskorú házasságkötési képességének mind a két fél joga szerint meg kell lenni.

Ezen szabályokat egymással szembeállítva látjuk: Ha a törvényes képviselő az apa, akkor nincs nehézség, mindkét jog ennek beleegyezését követeli.

A húsz éven alóli kiskorú házasságához, ha törvényes képviselője nem a jogosult szülő, nem szükséges ennek beleegyezése az osztrák jog szerint, a magyar szerint azonban szükséges, nem köthető meg tehát a házasság akkor sem, ha ezen körülmények között az osztrák kiskorú házasságánál a szülei beleegyezés hiányzik.

Ha az apai beleegyezés hiányzik, apa nem létében, úgyszintén törvénytelen gyermeknél ily házasulók közt feltétlenül megkivántatik a gyámhatósági beleegyezés, még a magyar honosságu kiskorú házasulóra is, mert az osztrák törvény ezt megkívánja.

A kiskorú nagyatyjának beleegyezése ily házasságkötéshez nem elegendő, mert az osztrák jog e helyett gyámhatósági beleegyezést kíván.

Abban hogy a törvényes képviselő beleegyezésének hiányát a gyámhatósági beleegyezés pótolja, a két jog megegyezik.

Abban is megegyezik, hogy a megkötés helyén rendes lakhelylyel bíró kiskorú külföldi részére a belföldi gyámhatóság gondnokot rendel és ennek meghallgatásával adhatja meg a beleegyezést, ha a kiskorú otthonról a szülei vagy gyámi beleegyezést meg nem szerezhette.

Apa nem létében az anya, valamint törvénytelen születésünél, az anya beleegyezése is szükséges a gyámhatósági beleegyezésen kívül, mert a magyar jog ezt követeli, habár ez az osztrák jog szerint nem szükséges.

Az elválasztott szülők gyermekeire nézve, ha vegyes honosságuak házasságkötéséről van szó, a magyar jog rendelkezései is alkalmazandók, akkor is, ha a gyermekek osztrákok. Ugyanez áll örökbefogadott gyermekek házasságkötésénél is.

A kiskorúak gyámságának szabályozása végett ugyancsak Hágában kötött és a házasságjogi törvényekkel együtt elfogadott harmadik egyezmény 1 §. amely szerint „a kiskorú gyámságát az ő hazai törvénye szabályozza“, nem zárja ki azt, hogy a magyar gyámhatóság osztrák kiskorú részére és az osztrák gyámhatóság magyar kiskorú részére a házasság megkötéséhez szükséges beleegyezés céljából gondnokot rendeljen, mert mind a két fél hazai törvénye megengedi a helyi gyámhatóság beavatkozását. M. H. T. 31. O. P. T. 51.

Figyelembe veendő még a következő osztrák legfőbb törvényszéki határozatok:

Az O. P. T. 43. §-ához: A kába (Blödsinnig) által megkötött házasság akkor is érvénytelen, ha a gyámhatóság abba (tévedésből) beleegyezett, 1901. évi május 3-án, 4393. sz. alatt kelt határozat (Glaser Unger s. a. t. féle gyűjtemény IV. 1407.)

Az O. P. T. 49. §-hoz: A tékozlás miatt gondnokság alá helyezett is, csak atyja beleegyezésével köthet házasságot, 1886. évi január 9-én 4982 sz. a. kelt h. ugyanott 11069 sz.

A magy. h. jog szerint a tékozlás miatt gondnokság alá helyezett szabadon köthet házasságot. Ha az O. P. T. 49. §-ának ezen értelmezését elfogadjuk osztrákoknál és vegyes honosságuaknál ezt az akadályt el kell fogadnunk.

NEGYEDIK CZIKK.

Rokonság és sógorság. A M. H. T. 11. §. szerint.

Nem köthetnek egymással házasságot:

- a) vérrokonok egyenes ágon,
- b) testvérek,
- c) testvér testvér vérszerinti leszármazójával.
- d) az egyik házastárs a másik házastársnak

egyenes ágbeli vérrokonával, a házasság megszűnése vagy érvénytelenség nyilvánítása után, nem tesz különbséget sem a származás törvényes vagy törvénytelen volta, sem az, hogy a testvéreknek mindkét szülője vagy csak az egyik közös.

Az O. P. T. (65. §.) a rokonsági akadályra nézve a magyar jogtól csak abban különbözik, hogy a házasság unokatestvérek között sem köthető meg. Miután ezen akadály a magyar jogban mint tiltóakadály szerepel, (M. H. T. 17. §.) mely alól felmentésnek van helye, aminek az osztrák jog szerint is helye van, a különbségnek csak az a gyakorlati jelentősége van, hogy ezen akadály elhallgatásánál az osztrák és magyar honos között kötött házasság érvénytelen lesz, míg a magyar honosok között kötött házasság tilos ugyan, de érvényes.

A sógorság házassági akadály a O. P. T. 66. §-a szerint kiterjed a másik házastársnak rokonaira, az unokatestvérekig bezárólag. Összeütközés esetében az osztrák jog alkalmazandó.

ÖTÖDIK CZIKK.

Fennálló házasság.

A M. H. T. 12. §-a szerint:

„Nem köthet új házasságot az, kinek korábbi házassága meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs.

Ha a korábbi házasság semmis, a 21. §. holtta nyilvánítás esetében pedig a 73. és 74. §-ok rendelkezése irányadó.

A 21. §. szerint tilos házasságot kötni míg a korábbi semmis házasság meg nem szűnt vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs.

A 73. §. szerint holttan nyilvánítás esetében az a vélelem irányadó, hogy a holtta nyilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva.

A 74. §. szerint megszűnik a házasság az által is, hogy az egyik házastárs a másiknak holttan nyilvánítása után házasságot köt, kivéve, ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudta, hogy a holttan nyilvánított él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis.

Az O. P. T. 62. §. lényegileg megegyez a magyar törvénnyel, holttan nyilvánítás esetében azonban a halál napjául azon napot fogadja el, amelyen a holttan nyilvánítást kimondó határozat jogerőre emelkedett. A házasság megkötésére ezen különbség annyiban bír gyakorlati jelentőséggel, hogy a magyar jog szerint érvényes lehet az új házasság, mely a holttan nyilvánítást kimondó határozat meghozatala előtt kötött, ha az ítéletben a házasságkötésnél korábbi nap lesz a halál napjául megállapítva. Ez az osztrák jog szerint ki van zárva, amiért osztrák és magyar honos közt szándékba vett házasságnál ily körülmények közt az osztrák jog alkalmazandó.

A magyar házassági jog szerint holttan nyilvánítás esetében a korábbi házasság csak újabb házasság megkötése által szűnik meg. Ezen rendelkezést az osztrák jog nem ismeri.

Lényeges elvi különbség van azonban a két jog között a fennálló házasság akadályát illetőleg, anynyi-

ban, hogy az O. P. T. 111. §-a szerint a házasság katolikus személyek közt csak az egyik házastárs halála által bontathatik fel és hogy feloldhatlan a házassági kötelék, ha csak egyik fél is már a házasságkötésekor katolikus valláson volt, a magyar házassági törvény pedig tekintet nélkül a hitvallásra, a házasságot felbontani megengedi.

Ezen akadály az osztrák jogban annyiban is érvényesül, hogy katolikus vallású egyén nem is köthet házasságot oly egyénnel, amely az O. P. T. 111. §. szerint fel nem bontható házassági kötelékből, saját hazai joga szerint jogérvényesen felszabadított, vagyis az osztrák jog saját tilalmát kiterjeszti az idegen fél relatív házasságkötési képességére is (impedimentum catholicismi). Ennek az akadálynak következményeiről a következő fejezet első cikkében lesz szó.

HATODIK CZIKK.

Élet elleni merénylet.

A M. H. T. 13. §-a szerint „nem köthetnek egymással házasságot azok, akik közül egyik a másikkal egyetértve saját házastársának vagy a másik házastársának élete ellen tört.”

Az O. P. T. 68. §-a rendeli:

„Ha két személy, bár előbbi házasságtörés nélkül is egymásnak házasságot ígért és ha a célzat elérésére jöllehet csak egyik is közülök, az összekelésök útjában álló házastársnak élete után tört, közöttük, noha a gyilkosság valósággal végbe nem vitetett is, érvényes házasság nem köthetnek.”

Itt azt látjuk, hogy a magyar jog annyiban szigorúbb, hogy akkor is fenforog az akadály, ha házassági ígélet nem történt és annyiban enyhébb,

hogy a magyar jog szerint az akadály csak akkor forog fenn, ha az élet elleni törés a másikkal egyetértve történt, míg az osztrák jog szerint az akadály ezen feltétel nélkül is fenáll. Összeütközés esetében tehát a szigorúbb jog alkalmazandó, vagyis az akadály megállapítására az a körülmény, történt-e házassági ígélet, vagy nem és az a körülmény, hogy fenforogott-e egyetértés vagy nem, befolyással nem bír.

HETEDIK CZIKK.

Börtönbüntetésre elítélés.

Ezt a M. H. T. mint házassági akadályt nem ismeri. Az O. P. T. 61. §. szerint:

Legsúlyosabb, vagy súlyos börtönbüntetésre ítélt gonosztevő, ítélete kihirdetése napjától és addig, míg büntetés ideje tart, érvényes házasságra nem léphet.

Ez az akadály Dr. Schey Józsefnek az O. P. T.-höz írt kommentárja szerint (Manz-féle 18-ik kiadás) az 1867. évi 5. törvecikk 61. §-a által, mint a büntetés következménye polgári személyekre nézve, hatályon kívül van helyezve, katonákra nézve a katonai büntető törvény szerint fenáll.

NYOLCZADIK CZIKK.

Egyházi fölavatás vagy fogadalom.

Az O. P. T. 63. §-a szerint:

Oly papi személyek, kik már magasabb egyházi fölavatásban részesültek, úgyszintén mind a két nembeli szerzetesek is, ha hogy nőtlenségi vagy hajadonsági ünnepélyes fogadást tettek, érvényes házassági szerződésre nem léphetnek.

A magyar házassági jog 25. §-a szerint, a házasság tilos ugyan, de a papi rend nem érvé-

nyességi akadály s ha valamely papi személy vagy apácza ezen minőségét eltitkolva Magyarországon házasságot köt, házassága nem lesz érvénytelen.

Ausztria papi személyek házasságkötését mindig érvénytelennek tekinti. Magyarország azonban daczára az egyezmény első cikkében elfogadott elvnek, miután kizárólag vallási jellegű akadályról van szó, az egyezmény harmadik cikke értelmében a házasságot érvényesnek fogja elősmerni.

Az osztrák törvény szövegezése szerint katolikus papi személy akkor sem köthet érvényes házasságot, ha a házasság megkötése előtt a papi rendből kilépett, vagy vallást változtatott,* a magyar jog szerint a tiltó akadály csak akkor forog fenn, ha az illető személy *azon egyházhhoz tartozik*, amelynek szabályai szerint egyházi rend vagy fogadalom okából nem köthet házasságot.

Magyarországon tehát annak a papi személynek, aki a róm. katolikus egyház kötelékéből még nem lépett ki, tilos házasságot kötni, a tilalom ereje azonban a vallásváltoztatással megszűnik.

A hitehagyott róm. kath. pap tehát az első egyezmény harmadik cikkére való tekintettel érvényesen megkötheti a házasságot Magyarországon osztrák nővel és házassága nem is esik a h. j. t. 25. §-ának tilalma alá.

Ausztria az így kötött házasságot érvénytelennek fogja tekinteni.

Ezen akadályra nézve lásd még az O. P. T. 18-ik kiadásában (44. l.) közölt legfőbb törv. határozatokat, amelyek szerint az akadály a görög nem egyesült papokra nézve is fenforog és akkor is, ha a házasság külföldön kötött.

* Ez utóbbira lásd a legfelsőbb törvényszék több határozatát az O. P. T. 18-ik kiadásában. (44. l.)

KILENCZEDIK CZIKK.

Vallási különbség.

Az O. P. T. 64. §-a szerint:

„Keresztény és nem keresztény vallásbeliek egymás között házassági szerződésre érvényesen nem léphetnek.“

Ezen kizárólag vallási jellegű akadályt a magyar házassági jog nem ösmeri és a vegyes honosságuak ezen akadály és hágai egyezmény első cikke daczára, Magyarországon érvényes házasságot köthetnek az egyezmény harmadik cikke értelmében, de csak a magyar ház j. törvény 108. §-ának korlátai közt és a 109. §. alkalmazásával.

Amint ugyanis, már az I. R. III. fejezetében kifejtettük az egyezmény 3-ik cikke nem változtat a létező jogon, hanem csak azt mondja, hogy a házasságkötés helyének törvénye megengedheti a kötést. A magyar törvény tehát csak megváltoztatható, de megváltoztatva nincs.

A 108. §. szerint tehát osztrák keresztény magyar zsidó nővel nem köthet Magyarországon házasságot, magyar keresztény férfi azonban itt elvehet osztrák zsidó nőt.

Ausztriának és a többi államoknak azonban joguk van az ilyen körülmények között kötött házasságot érvényesnek el nem ismerni.

Ausztriában érvénytelen a valláskülönbség akadályába ütköző házasság akkor is:

1. ha a házasulók vallásukat a házasságkötés után megváltoztatták.
2. ha az felekezeten kívüli és keresztény között kötött;
3. ha azt belföldiek külföldön, vagy külföldiek külföldön kötötték.

(O. P. T. Manz-féle 18. kiadás.)

TIZEDIK CZIKK.

A kihirdetés hiánya.

Az O. P. T. 69. §-a szerint a kihirdetés, a melyet a 70. és következő szakaszai részletesen szabályoznak érvényességi kellék, a 74. §. szerint azonban elég az egyszeri hirdetés mind a vőlegény, mind a menyasszony egyházkörében „és a közzétételek alakjában vagy számában közbejött valamely hiány a házasságot érvénytelenné nem teszi.“

A M. H. T. 28. §. szerint:

„A házasság megkötését kihirdetés előzi meg.“

A kihirdetésnél követendő eljárás az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi 33. törvénycikkben van szabályozva. A M. H. J. 27. §-a szerint tilos házasságot kötni szabályszerű kihirdetés nélkül, olyan szabály azonban a magyar jogban nem létezik, amely szerint a kihirdetés elmulasztása a házasság érvénytelenségét vonná maga után. Az egyezmény 5. cikke szerint:

„a hazai törvénynek a házasság kihirdetésére vonatkozó rendelkezéseit meg kell tartani; de ennek a kihirdetésnek hiánya nem vonhatja maga után a házasság érvénytelenségét másutt, mint csak abban az országban, melynek törvénye sérelmet szenvedett.“

A kihirdetés elmulasztása Magyarországon tehát még akkor sem hat vissza a házasság érvényességére, ha a házasulók egyike vagy mindakettő osztrák honos.

Ausztria az egyezmény 5. cikke értelmében érvénytelennek fogja tekinteni saját honosának Magyarországon kötött házasságát, ha azt kihirdetés meg nem előzte, de az O. P. T. nem kívánja meg, hogy a kihirdetés Ausztriában történjék meg, úgy amint ezt a magyar törvény 113. §-a saját ho-

nosára nézve megköveteli, sőt ellenkezőleg azt rendel (71. §.), hogy az a házasulók lakhelyén történjék meg. Ha tehát a lakóhely hatósága a kihirdetés alól felmentést ad, (Anyakönyv. törv. 51. és 57. §§.) akkor az akadály az osztrák honosra nézve is elesik.

TIZENEGYEDIK CZIKK.

A házasságkötés alakja.

Az O. P. T. 69. §-a szerint a házasság érvénytelen, ha az nem a 75. § értelmében köttetik meg.

A 75. § szerint:

„A beleegyezés ünnepélyes kijelentésének a házasulandók egyikének rendes lelkésze előtt, neveztessek ez bár a vallások különbsége szerint plébánosnak, prédikátornak vagy bármi másnak, vagy annak helyettese előtt két tanu jelenlétében kell történni.“

Az O. P. T. 37. §-a szerint azonban:

„ha külföldiek külföldiekkel, vagy ezen álladalom alattvalóival külföldön kötnek jogügyleteket, ezeket azon hely törvényei szerint kell megítélni, hol az ügylet megkötött.“

Ezen szabályt az osztrák judikatura a házasságkötés alakszerűségeire is alkalmazta, (ugyanigy az 1878. évi 516. sz. belügyminiszt. rendelet) még akkor is, ha a házasulók osztrák honosok (a határozatokat lásd O. P. T. Manz-féle 18-ik kiadás 29. l.) Érvényes lesz azonban a házasság akkor is, ha csupán az osztrák jog alakszerűségei alkalmaztattak. Ez utóbbi szabályt megerősítette az első egyezmény 7. cikke annyiban, hogy Ausztriában és a többi országokban érvényesnek lehet elösmerni azt a házasságot, amelynél az osztrák törvény alakszerűségei megtartattak.

A M. H. T. 29. § első pontja szerint:

„a házasságot polgári tisztviselő előtt kell megkötni.“

A 30. § második pontja szerint:

„Oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásban sem tekintetik házasságnak.

Mindamellett a 118. § szerint:

„a házasság érvényessége a házasságkötés alaki kellekei tekintetében a házasságkötés idejében és helyén fenálló törvények szerint ítélendő meg.“

Kivétel áll fenn a diplomáciai képviselő vagy konzul előtt kötött házasságra nézve, melyről alább lesz szó.

Az első egyezmény 5. cikke szerint:

„Mindeniütt érvényesnek kell elismerni alaki tekintetben azt a házasságot, melyet annak az országnak törvénye szerint kötöttek, a hol a házasság létrejött.

Mindazonáltal megegyezés áll fenn az iránt, hogy azok az országok, melyeknek törvényhozása egyházi házasságkötést kíván, jogosítva vannak a polgáraik által külföldön az utóbbi rendelkezés figyelmen kívül hagyásával kötött házasságokat érvényeseknek el nem ismerni.“

Magyarországra és Ausztriára nézve tehát az egyezmény változtatást nem tett, mindkét állam kölcsönösen már eddig is elismerte a másik állam házasságkötési alakszerűségeinek érvényességét.

Az osztrákok között Magyarországon kötött polgári házasság tehát érvényes Ausztriában is, ha azt egyházi házasságkötés nem is követte és:

a magyarok közt Ausztriában kötött egyházi házasság a polgári kötés nélkül is érvényes Magyarországon.

B) Tiltó akadályok.

Miután a hazai törvény házassági ügyekben az állampolgárokat külföldön is kötelezi, kétségtelen, hogy az egyezményes országokban valamely egyezményes állam polgára nem bocsátható házasságkötésre, ha hazájának törvénye a házasságkötést tiltja.

Az O. P. T. a katonákra és a katonai kötelékhez tartozó személyekre vonatkozó házasságkötési korlátozástól és a várakozási időtől eltekintve, nem ismer tiltó akadályokat. Azok az akadályok is, a melyek előzetes vagy utólagos felmentés által elháríthatók, érvényességi akadályok és ha utólagos felmentés folytán hatályukat veszítik, a házasságot újból meg kell kötni. (O. P. T. 33. §.)

A magyar házasságjogi törvény a tiltó akadályoknak egész sorát ösmeri. A tiltó akadály ellenére megkötött házasság nem érvénytelen, a tilalom ellen vétők azonban rendbüntetéssel lesznek sújtva.

Az egyezmény következtében az osztrák lelkész ha magyar honos házasságkötéséről, és a magyar polgári tisztviselő ha osztrák honos házasságkötéséről van szó, a magyar tiltó- és az osztrák érvényességi akadályokat egyaránt figyelembe venni köteles, külön megegyezés kellene azonban ahhoz, hogy a M. H. T. 122. §-nak rendbüntetései az osztrák lelkészre és az osztrák törvény rendbüntetései a magyar polg. tisztviselőre alkalmaztassanak. A magyar házassági jog tiltó akadályai a következők:

ELSŐ CZIKK.

Gondnokság alá helyezési eljárás folyamatban léte.

A M. H. T. 14 §-a szerint:

„Tilos házasságot kötni annak, aki ellen elmebetegség vagy jelekkel megértést is gátló siketnémaság miatt gondnokság alá helyezési eljárás van folyamatban, ha

a) részére a gyámhatóság ideiglenes gondnokot rendelt; vagy

b) ellene a zárlat elrendeltetett; vagy

c) a gondnokság alá helyezés még nem jogerős ítélettel ki van mondva.“

Az O. P. T. könyv 49. §-a szerint azok, akik bármi oknál fogva magukat érvényesen nem kötelezhetik, atyjuk vagy ennek nem léteben a gyámhatóság beleegyezése nélkül nem köthetnek érvényes házasságot. Ez többet foglal magában, mint a magyar jog fenti tiltó akadálya, mert a rendelkezés ellen kötött házasság érvénytelen, de nem öleli fel azokat az inkább rendészeti természetű tilalmakat, melyeknek célja addig is megakadályozni a házasságkötést, míg a cselekvőképтелenség kérdése el nem dül.

MÁSODIK CZIKK.

Gyenge elméjűség.

A M. H. T. 15. §-a szerint:

„Tilos házasságot kötni a gondnok beleegyezése nélkül annak, aki mint gyengeelméjű vagy magát jelekkel megértetni tudó siketnéma gondnokság alatt áll.

Ha a gondnok a beleegyezést nem adja meg, ezt a gyámhatóság beleegyezése pótolja.

A gyámhatóság a gondnokolt meghallgatása nélkül nem határoz és kizárólag annak érdekét tartja szem előtt.

Ausztria (O. P. T. 49. §.) ebben az esetben is a törvényes atya, illetve a gyámhatóság beleegyezésétől teszi függővé a házasságkötést, amely nélkül a házasság érvénytelen.

HARMADIK CZIKK.

Korhiány.

A M. H. T. 16. §-a szerint:

„Tilos házasságot kötni a szülő beleegyezése nélkül annak a kiskorúnak, aki huszadik évét meghaladta, akkor is, ha törvényes képviselője beleegyezett.

Ha a szülő a beleegyezést nem adja meg, ezt a gyámhatóság beleegyezése pótolja.

A 9-ik szakasz megfelelően alkalmazandó. Ezt a szakaszt lásd II. rész, I. fejezet 3. alatt.

A kiskorú a gyámhatóság által meghallgatandó.

A 20 éven alóli kiskorú a magyar jog szerint a törvényes képviselő és a jogosult szülő beleegyezése nélkül házasságot nem köthet, ha megkötötte, az megtámadható, a 20 éven felülinek sem szabad házasságot kötni a jogosult szülő beleegyezése nélkül, de ha megkötötte, a házasság nem lesz megtámadható.

Az osztrák jog ezt a megkülönböztetést nem ismeri (lásd a 49. § szövegét: II. rész I. fejezet 3.) Miután azonban a M. H. T. 16. §-a ezt a házasságot tiltja, az osztrák lelkészek magyar házassulónál, aki a 20-ik évét meghaladott kiskorú, a jogosult szülő beleegyezését is megkivánnia kell. Hogy ki a jogosult szülő, lásd ugyanott, mint fent.

NEGYEDIK CZIKK.

Rokonság unokatestvérek közt.

A M. H. T. 17. §-a szerint:

„Tilos a házasság az unokatestvérek közt.

A rokonság a 11. §. szerint ítélendő meg. (Nem tesz különbséget sem a származás törvényes vagy törvénytelen volta, sem az, hogy a testvéreknek mindkét szülője vagy csak az egyik közös.)

„Az igazságügyminister felmentést adhat.“

Az osztrák jog szerint az unokatestvérek közötti házasság érvénytelen, felmentésnek van helye.

A felmentést a kormányszék, elsőfokon a helytartótanács, utolsó fokon a belügyministerium adja meg. (1868. évi jul. 1-én kelt min. rendelet Rg. Bl. No. 80 §. 2.)

ÖTÖDIK CZIKK.

Örökbefogadás.

A M. H. T. 18. §-a szerint:

„Tilos a házasságkötés, míg az örökbefogadás felbontva nincs:

a) az örökbefogadó és az örökbefogadott, valamint ennek volt házastársa között, úgyszintén az örökbefogadott és az örökbefogadónak volt házastársa között.

b) az örökbefogadó és az örökbefogadott vérszerinti leszármazója, valamint ennek volt házastársa között; úgyszintén az örökbefogadott és az örökbefogadónak volt házastársa között;

A származás törvényes vagy törvénytelen volta, különbséget nem tesz.

Az örökbefogadás előtt megszűnt vagy érvénytelenné nyilvánított házasság figyelembe nem jön.

A b. pont esetében az igazságügyminister felmentést adhat.

Az O. P. T. 188. §-a szerint „a fogadó szülők és a fogadott gyermek és ennek utódai közt, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, ugyanazon jogok léteznek, melyek a házassági szülők és gyermekek között. A fogadó szülők és a fogadott gyermek közötti viszonynak a fogadó szülők családjának többi tagjaira befolyással nincs. Itt a törvény a „jogok“ kifejezés alatt nyilván a jogviszonyt is érti és e szerint az osztr. polg. törvénykönyv ezen magyarázata szerint az örökbefogadás az örökbefogadó szülő és az örökbefogadott között érvényességi akadály. Ez az akadály azonban a szülők családjának többi tagjaira ki nem terjed.

Miután az osztrák jog szerint (1820. évi 1659. sz. udv. cancell. rendelet) lehetséges, hogy csak az egyik szülő fogadja örökbe az örökbefogadott gyermeket, nincs eltöltve az örökbefogadó szülő házastársa és az örökbefogadott között a házasság. Ez azonban a magyar jog szerint tiltva van, az egyezmény értelmében tehát vegyes honosságuak (magyar és osztrák) házasságkötésénél az akadályt Ausztriában is respektálni kell.

Ugyanez áll az örökbefogadó és az örökbefogadott volt házastársa közötti házasságra nézve.

HATODIK CZIKK.

Gyámsági viszony.

A M. H. T. 19. §-a szerint

„Tilos a házasságkötés a gyám, valamint annak leszármazója és a gyámolt között míg a gyámsági viszony tart.

A származás törvényes vagy törvénytelen volta különbséget nem tesz.“

Sem a szülő, sem a gyámhatóság beleegyezése nem hártja el ezt az akadályt.

Az O. P. T. a gyám és leszármazója és a gyámolt közötti házassági akadályt nem ismeri. A gyámság alatt lévő kiskorú azonban csak a gyámhatóság beleegyezésével köthet érvényes házasságot, ennek hivatala tehát a gyámolt érdekét megoltalmazni.

Az ily házasság azonban az első egyezmény 1. cikkére való tekintettel sem Magyarországon, sem Ausztriában nem köthető meg, ha a házasulók egyike vagy mindakettő magyar honos, még akkor sem, ha az osztrák gyámhatóság az osztrák kiskorut illetőleg a gyámhatósági beleegyezést megadta.

HETEDIK CZIKK.

Házasságtörés.

A M. H. T. 20. §-a szerint:

„Tilos a házasságkötés azok közt, kiket a felbontó ítélet házasságtörés miatt az egymással való házasságkötéstől eltiltott.

„A király az igazságügyminister előterjesztésére felmentést adhat.“

A magyar jog szerint tehát a házasságtörés általában véve nem házassági akadály, csak abban az esetben, ha a házasulni akarókat az egyiköknek előbbi házasságát felbontó ítéletben eltiltották az egymással való házasságkötéstől. Ha a házasságot ezen tilalom daczára sikerül megkötniök, az érvényes lesz.

Máskép van az osztrák jogban, ahol a házasságtörés érvényességi akadály.

Az O. P. T. 67. §-a szerint:

„A házasság oly két személy közt, kik egymással házasságtörést követtek el, érvénytelen, a házasság-

*törésnek azonban már az egybekelés előtt bebizonyítotttnak kell lenni.**

Osztrákok és vegyes honosságuak közt tehát sem Ausztriában sem Magyarországon érvényes házasság nem köthető, ha azok a házassági egybekelés előtt házasságtörést követtek el egymással és az a házasságkötés előtt bebizonyított, még akkor sem, ha ezen akadály alól a magyar király felmentést adott és a tilalom ellenére megkötött házasság az első egyezmény első cikke szerint érvénytelen lesz.

NYOLCZADIK CZIKK.

Korábbi házasság érvényességének függőben léte.

A M. H. T. 21. §-a szerint:

„Tilos házasságot kötni, míg a korábbi semmis házasság meg nem szűnt, vagy érvénytelenné nyilvánítva nincs.“

Ennek a házassági akadálynak az az értelme, hogy miután a korábbi házasság érvénytelenségi akadály nem terjed ki a semmis házasságra, gondoskodni kellett arról, hogy a semmiségi per folyama alatt ne kössön senki házasságot, hanem várja be az ítéletet. Az osztrák jogban ily rendelkezés nincs, már pedig épen Ausztriában előfordulhat gyakrabban, hogy ez a kérdés gyakorlativá válik.

Ausztria ugyanis semmisnek tekinti az impedimentum catholicismi-be ütköző, bár külföldön külföldiek (volt osztrákok) által kötött házasságot. Az

* Nem szükséges, hogy a házasságtörés bíróság előtt be lett legyen bizonyítva, elegendő „a házasságkötés előtt valamely politikai hatóság előtt tett, a törvényes kellékekkel ellátott aktaszerű beösmérés is: A lelkész vagy egyházi hatóság előtt tett beösmérés azonban nem elegendő. (1833. évi december 6-án 239. sz. a. kelt udv. Canc. rendelet.)

egyezmény szerint vegyes honosságuaknál a M. H. T. 21. §-a respektálandó és az osztrák lelkésznek nem szabad megkötnie a házasságot, míg az osztrák jog szerint semmis házasság bíróilag megsemmisítve nincs.

A M. H. T. 22. §-a szerint:

„Tilos holttanylevél alapján házasságot kötni, ha a holttanylevélített házastársa vagy az, kivel új házasságot akar kötni, tudja, vagy ha igazolva van, hogy a holttanylevélített a vélelmezett elhalálozás napját túlélte.“

A M. H. T. 73. §-a szerint a vélelmezett elhalálozási nap az a melyik az ítéletben van megállapítva. Ha a házasságkötő egyik elmondja vagy egy harmadik személy az anyakönyvvezető előtt igazolja, hogy a holttanylevélített később halt meg, nem szabad a házasságot megkötni és a házasságkötő aki az akadályt szándékosan elhallgatta, meg lesz büntetve.

Ezen akadály inkább rendszertől természetű. Azt akarja a törvény, hogy abban az esetben, ha a házasságkötéskor már tudva van, mikor halt meg a holttanylevélített házastárs, a haláleset igazolása, nem pedig az elhalálozás vélelme alapján kötések meg a házasság.

Az O. P. T. ezt az akadályt nem ismeri.

TIZEDIK CZIKK.

Házastárs élete elleni törés.

„Tilos házasságot kötni a M. H. T. 23. §-a szerint az egyik házastársnak azzal, aki a másik házastárson elkövetett gyilkosság, szándékos emberölés vagy ennek kísérlete miatt mint tettes vagy részes elítélte, akkor is, ha az ítélet még nem jogerős.“

A király az igazságügyminister előterjesztésére felmentést adhat.

Ez a tiltó akadály annyiban különbözik a M. H. T. 13. §-ában felállított érvénytelenségi akadálytól, hogy a míg az utóbbinak feltétele az is, hogy a házastárs ellen elkövetett élet elleni merénylet a másik házastársal egyetértve követett el legyen, ennél az egyetértés nélkül való merénylet esete vétetik szemügyre. Ha egyetértés nem forog fenn, a házasság csak tilos, de nem érvénytelen.

Miután az O. P. T. 68. §-a szerint a házasság akkor is érvénytelen, ha az egyetértés nem volt meg, vegyes honosságuaknál az osztrák jog alkalmazandó.

TIZENEGYEDIK CZIKK.

Várakozási idő.

Az M. H. T. 24. §-a szerint:

„Tilos a nőnek új házasságot kötni házasságának megszűnésétől vagy érvénytelenné nyilvánításától számított tíz hónap eltelté előtt.“

Elhárul ezen akadály, ha a nő időközben szült.

Ezen tilalom nem terjed ki arra az esetre, ha a házasság az 54. §. c) pontja alapján (impotentia) van érvénytelenné nyilvánítva.

Az igazságügyminister felmentést adhat.“

A gyakorlat szerint a magy. kir. igazságügyminister abban az esetben, ha a korábbi házasság bontás által szűnt meg és a nő közhatósági orvos bizonyítványával igazolja, hogy teherben nincs, meg szokta adni a felmentést, ha a bontó ítélet jogerőre emelkedése után 3 és fél hónap már elmúlt, sőt ha a házasság a M. H. T. 77. §. a) pontja alapján lett felbontva előbb is, de nem abban a hónapban, amelyben az utolsó ítélet hozatott.

Az O. P. T. 120. §-a szerint:

„Ha valamely házasság érvénytelennek nyilvánítatik, felbontatik vagy a férj halála által feloldatik; az asszony, ha terhes, szülése előtt, ha pedig terhessége iránt kétség támad, a hatodik hónap lefolyta előtt, új házasságra nem léphet; de ha a körülmények vagy szakértők bizonyítványa szerint a viselőség nem valószínű, három hónap lefolyása után a fővárosban a kormányzók, vidéken pedig a kerületi hatóság a felmentő engedélyt megadhatja.*

A most említett tilalom megszegésével létrejött házasság nem lesz érvénytelen. O. P. T. 121. §.

Miután a magyar jog várakozási ideje hosszabb, vegyes honosságú házasságoknál ez lesz alkalmazandó, a felmentést mindig a nő hazai hatóságától kell kérni.

TIZENKETTEDIK CZIKK.

Papi rend.

A M. H. T. 25. §-a szerint:

„Tilos az egyházi felsőbbség engedélye nélkül házasságot kötni annak, aki azon egyház szabályai szerint, melyhez tartozik, egyházi rend vagy fogadalom okából házasságot nem köthet.

Az O. P. T. szerint ez felmentéssel el nem hárítható érvényességi akadály.

Ezen akadályt már az érvényességi akadályoknál tárgyaltuk.

* 1872. évi törvény szerint a felmentést a politikai kerületi hatóság, önkormányzattal bíró városokban a községi hatóság adja meg.

TIZENHARMADIK CZIKK.

Katonai kötelék.

A M. H. T. 26. §-a szerint;

„Tilos a házasságkötés a véderőről szóló törvény értelmében szükséges nősülési engedély nélkül.

Az O. P. T. 54. §-a:

Mily katonai vagy a katonai testülethez tartozó személyekkel nem lehet az ezred, testület (Korps) vagy általában előjáróiknak írásbeli engedélme nélkül érvényes házassági szerződésre lépni, a katonai törvények határozzák meg.“

Habár az O. P. T. szerint a katonai törvények tilalmába ütköző házasság érvénytelen lenne, ez a következmény a védtörvény szerint nem áll be, a törvényt megszegők büntetéssel sújtatnak.

A magyar védtörvény (1889: VI. 61. §.) szerint:

„Katonai hatósági engedély nélkül nem nősülhetnek:

a) a közös hadsereg (hadi tengerészet) és a honvédség tényleges szolgálatában álló egyénei;

b) a közös hadsereg (hadi tengerészet) és a honvédség állományba nem vett ujonczai;

c) a tartósan szabadságolt sorhad kötelesek, kivéve azokat, a kik sorhadi szolgálati kötelezettségük három utolsó hónapjában állanak és azokat, a kik a 32-ik § második bekezdése alapján, avagy családi tekintetéből (34. § utolsóelőtti bekezdés) szabadságoltattak;

d) a helyi alkalmazásra előjegyzett nyugdíjas tiszttek;

e) a közös hadseregnek (hadi tengerészetnek) és a honvédségnek valamely katonai rokkant-ház helybeli ellátásában elhelyezett egyénei.

f) a tartósan szabadságolt honvédlegénység, mely a harmadik korosztályt még túl nem haladta, kivéven

ezek közül azokat, a kik tényleges szolgálatukat még a harmadik korosztályból való kilépés előtt lerótták.

Ezen tilalom áthágása eseteiben alkalmaztatnak;

a) a tényleges szolgálatban álló katonai egyénekre, a katonai büntető és fegyelmi szabályok;

b) a tényleges szolgálatban nem álló ilyen egyénekre az 50. §-ban foglalt büntető határozatok.*)

A bűnrészesek ugyanazon büntetés alá esnek.

A közös hadsereg (hadi tengerészet) és a honvédség kötelékébe tartozó minden más, itt elő nem sorolt egyéneknek — az állományba nem vett és a nem tényleges póttartalékosokat is ideértve — nősülhetés végett katonai hatósági engedélyre nincs szükségük.

Az osztrák védtörvény (1889. april R. G. B. No. 41) 50. és 61. §§-ai teljesen azonos szabályokat tartalmaznak Ausztriára nézve.

A Magyarországon 1895. évi október 1-én életbelépett házassági törvény folytán a közös hadügyi miniszter 1895. évi szeptember 30-án, 4860. elnöki szám alatt rendeletet adott ki, a mely szerint a katonai nősülési engedély a Magyarországon nősülő tiszteknek csak azon feltétel mellett adatik meg,

*) *Védtörvény 50. S.* A nősülés a hadköteles kor előtt és a harmadik korosztályból való lépés előtt nincs megengedve. Kivételnek azok, a kik az ujonczállításnál töröltettek, vagy a harmadik korosztályba be nem soroztattak.

Különös tekintetbevételt érdemlő körülmények között a kivételes nősülhetési engedélyt a honvédelmi miniszter adhatja meg; azonban ezen engedély a védkötelezettség teljesítése tekintetében kedvezményt nem állapít meg.

A ki a fentebbi tilalom áthágásával nősült meg, kihágást követ el és harmincz forinttól háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

Az engedély nélküli nősülésben bűnrészes hivatalos közeget ugyanezen pénzbüntetés éri, fennmaradván ellene még a hivatali szabályok szerinti eljárás.

hogy a polgári házasság megkötése után házasságukat egyházilag is megkötni kötelesek. Ezen feltétel be nem tartása természetesen a házasság érvényességére vissza nem hat, maga után vonja azonban a katonai büntető szabályokban és a védtörvény 50. §-ában megállapított következményeket.

TIZENNEGYEDIK CZIKK.

Kihirdetés hiánya.

A M. H. T. 27. §-a szerint:

„Tilos házasságot kötni szabályszerű kihirdetés nélkül (36. §.)

„A közigazgatási hatóság fölmentést adhat.“

A 36. § szerint:

„A házasulók egyikének közel halállal fenyegető betegsége esetében a házasságot kihirdetés és felmentés nélkül is szabad megkötni, ha mindkét házasuló a polgári tisztviselő (31. §.) előtt kijelenti, hogy legjobb tudomásuk szerint köztük házassági akadály nem forog fenn; erre nézve a polgári tisztviselő tőlük esküt is vehet ki.

Hogy forog-e fenn közel halállal fenyegető betegség esete, a körülmények figyelembe vételével az eljáró polgári tisztviselő állapítja meg.

A 113. § szerint:

„A magyar állampolgárnak külföldön kötendő házasságát Magyarországon is ki kell hirdetni.“

Az osztrák jogot illetőleg utalunk az A) szakasz 10. pontjában mondottakra. Ezeket még kiegészítjük azzal, hogy az O. P. T. 86. §-a szerint:

„A kihirdetésre nézve sürgetős körülmények közt a kormánysszék, vagy a kerületi hatóság, és midőn valamely bebizonyított közellevő halálveszély halasztást nem enged, a helybeli előjáróság is teljes felmentést adhat; a jegyesek azonban tartoznak hitet letenni

arra, hogy házasságukat gátló semmiféle akadály előttük nincs.

Vegyes honosságú házasulóknál tehát a M. H. T. 36. §-a Magyarországon sem alkalmazható, hanem felmentést kell kérni a kihirdetés alól, különben érvénytelen a házasság.

C) *Megtámadási okok.*

Említettük már, hogy az egyezmény az érvénytelenségi és megtámadási perekre ki nem terjed. Miután azonban azok a szabályok, a melyekkel a házasságkötésnél előforduló jogszabályütközések kiegyenlítettnek, az egyezményben megállapítva vannak és az egyezményes államok a megkötés kérdésénél ezeket a szabályokat alkalmazzák, lehetetlen azokat a megkötés érvényességének vizsgálatánál nem alkalmazni. Például az osztrák jog szerint az apátlan kiskoru csak a gyámhatóság beleegyezésével köthet házasságot, a magyar jog szerint a 20. évet meghaladott kiskoru házasság kötéséhez elegendő a gyám beleegyezése. Ha ezt a házasságot vegyes honosságúak kötötték és a házasságot Magyarországon abból az okból, hogy a gyámhatósági beleegyezés hiányzott, megtámadják, kétségtelen, hogy a megtámadhatóság kérdése az egyezmény szerint bírálendő el.

Ez azonban nem minden megtámadási okra nézve áll. Azokban az esetekben, a melyekben a házasság érvényesen megköthető, de oly ok forog fenn, a mely a beleegyezést teszi hiányossá, és a melyekben a a beleegyezés hiányossága miatt lehet, de nem kell a házasságot megtámadni, nem az képzí a vizsgálat tárgyát, érvényesen kötött-e meg a házasság, hanem az, nem forog-e fenn ok, a mely miatt az érvény-

teleníthető. Ide tartoznak az összes anyagi megtámadási okok, úgymint a kényszer, a tévedés, a megtevesztés, az impotentia.

Hogy ezen okok vizsgálatánál az egyezmény nem alkalmazható világos, ha az egyezmény első szakaszát ezen megtámadási okokra alkalmazni megkíséreljük. Ezen szakasz szerint ugyanis a házasság kötésének jogát mindegyikének hazai joga szabályozza. Ezen jogok kiegyenlíthetetlen összeütközése egy negatív eredményt szül. A házasság meg nem köthető.

Alkalmazva ezt a megtámadási okokra, azt kellene megállapítani, hogy ha a házastársak a házasság megkötésekor vegyes honosságúak voltak, a házasság megsemmisítendő, ha csak az egyik fél joga szerint is fenforog a megtámadási ok. Erre azonban az egyezményes államok nem szerződtek, ellenkező is ez az egyezmény alapelveivel, a mely szerint egyik állam sem akarta alárendelni az ő jogát más állam jogának. A megtámadási okok megállapításánál tehát minden állam saját jogát fogja alkalmazni és csakis azok a megtámadási okok, a mely a cselekvőképességet érintik, lesznek az egyezmény szerint elbírálandók.

Ezek a fejletlen kor és a kiskorúak házasságkötésénél előírt szabályok meg nem tartásán alapuló megtámadási okok, melyek úgy a magyar, mint az osztrák jogban mint házassági érvényességi akadályok szerepelnek.

Miután pedig Magyarország a M. H. T. 114. §-ában nemcsak a házassági válóperekre, hanem egyáltalában a házassági perekre nézve fenntartotta magának honpolgárai felett a kizárólagos ítélkezés jogát és ezt Ausztria eddig sem respektálta és magyar honosok pereiben is ítélkezik, az egyezmény pedig a semmiségi és megtámadási perekre ki nem terjed, ezen a téren ezután is a régi állapot marad fenn.

III. FEJEZET.

A házassági elválás szabályai közötti összeütközések a Magyarország és Ausztria közötti vonatkozásban.

ELSŐ CZIKK.

A magyar és az osztrák jogszabályok összeütközése az elválás
kérdésénél.

A M. H. T. 73. §-a szerint a házasság bírói
ítélettel felbontható, még pedig a törvényben meg-
határozott okokból. A felbontás joga a vétkeességi
alapelvre van fektetve. Nincs helye válásnak vétke-
ség nélkül. A megegyezésre, az engesztelhetlen gyü-
löletre és a betegségekre nem lehet válást alapítani.
A házassági jog egységes, a házastársak vallása a
válás kérdésénél nem jön tekintetbe.

A O. P. T. 111. §-a szerint:

*„Érvényes házasság köteléke katolikus személyek
közt csak az egyik házastárs halála által bontathatik
fel. Szint ily feloldhatlan a házassági kötelék, ha csak
egyik fél is már a házasság kötésekor katolikus
valláson volt.“**

* 1. Ezen rendelkezés görög katolikusokra is vonatkozik.
2. A szakasz az 1867. évi állami alaptörvény és az 1868. évi
május 25-iki törvény által nincs hatályon kívül helyezve. 3. A
katolikus osztrák házasságának külföldön történt felbontása utáni
házassága érvénytelen — habár az előbb valamely nemkatolikus
vallásra áttért — vagy külföldi állampolgárságot szerzett — úgy-

Felbontható a házasság az O. P. T. 112. §-a
szerint holttanylelvánítás esetében is. A holttanylelvá-
nítás feltételeit az O. P. T. 24., 112., 113., 114., 277.
és 278. §§-ai szabályozzák.

Más keresztény vallásuaknál és zsidóknál az
O. P. T. 115. és 133. §§-ai a házasság felbontását
megengedik, de csak abban az esetben, ha a házasság
megkötésekor egyik fél sem volt katolikus.

Ellenben a 116. §-a a nem katolikus házas-
társnak megengedi, a végelválást kívánni, habár a
másik fél a katolikus hitre áttért is.

A magyar honosok és a nem katolikus osztrákok
házasságuk felbontását csakis saját hazájukban kér-
hetik az egyezmény 5-ik cikke értelmében, amely
ekkép szól:

*„Mindazonáltal fenn van tartva a hazai bírás-
kodás annyiban, amennyiben ez a házasság felbon-
tására vagy az ágy és asztaltól való elválásra vonat-
kozó kérelem tekintetében egyedül illetékes.“*

Az egyezmény tehát kötelezőnek ismeri el az
összes szerződő államokra és e szerint Ausztriára
nézve is a M. H. T. 113. §-át, amely szerint:

*„Magyar állampolgár házassági perében csak a
magyar bíróság ítélete hatályos“, ezt azonban csak
annyiban, amennyiben a per válásra van irányozva
és nem a megsemmisítési perre vonatkozólag is és
kötelezni fogja Magyarországot az osztrák novella
3. §-a is, amely azt mondja:*

„Osztrák állampolgároknak a házasság felbontá-

sztintén az első házasságban katolikkal egybekötött nem kato-
likus osztrák második házassága — nemkülönben két külföldinek
a 111. § tiltó törvényébe ütköző házassága — ugyszintén osztráknak
(első) házassága, melyet első házastársától elváltott (előbb)
katolikus külföldivel kötött — ezen rendelkezések visszahatnak
az O. P. T. könyvnek hatályba lépte előtt kötött házasságokra is.

sát vagy ágytól és asztaltól való elválását tárgyazó kérelme felett kizárólag az osztrák bíróságok vannak hivatva határozni.“

Osztrák katolikusok sehol sem kérhetik a házasság felbontását a második egyezmény első cikke szerint.

Ágytól és asztaltól való elválasztást sem kérhetnek a magyar és osztrák honosok másutt, mint saját hazájukban.

Magyarországon a M. H. T. 116. §-a, amely szerint: „Külföldiek házassági pereiben a magyar bíróság csak abban az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, amelynek a házasságok polgárai“ osztrák honosokra tárgytalan, mert az egyezmény 5. cz. második pontja és a novella 4. §-a most kétségtelenül megállapítják azt, amit a gyakorlat eddig is tartott, hogy ezek az ítéletek Ausztriában hatálytalanok.

MÁSODIK CZIKK.

A válási okok alkalmazása a két jogban.

Az egyezmény 2-ik cikke, amely a bontó okok egészbeni egyezését, vagy legalább a fél okot (demi-cause)* kívánja meg, a magyar és osztrák válóperekben tekintettel a második egyezmény 8. cikkére is tárgytalan, mert az utóbbi szerint abban az esetben, ha a válófelek különböző honosságúak vagyis az egyik osztrák, a másik magyar, az egyezmény szabályainak alkalmazásánál az utolsó közös törvényhozásukat kell hazai törvényük gyanánt tekinteni. Nem fordulhat tehát elő, hogy mindkét állam jogát fog kelleni alkalmazni, mert mindkét állam joga

* Meili idézett érkezése 23. lap.

szerint a nő a férjhezmenetel által megszerzi a férj honpolgárságát. Utolsó közös törvényhozásuk tehát egy lesz és a második cikk szerint illetékes hazai bíróság nem lesz kénytelen két jogra tekintettel lenni. nem is lesz tehát alkalma a II. egyezmény 2. cikkét alkalmazni.

Teljesen ki van zárva a II. E. 3. cikkének alkalmazása is, miután sem a magyar, sem az osztrák törvény nem rendeli, hogy a bíróságai előtt folyamatban lévő válóperekben esetleg idegen jog alkalmazassék.

NEGYEDIK CZIKK.

A honosságváltoztatást megelőző elválasztási tények hatálya.

Utalva a jelen munka első részében a II. egyezmény 4. cikkére vonatkozólag elmondottakra, ismételjük, hogy ezen cikket a Magyarország és Ausztria közötti viszonyokban csak akkor lehet alkalmazni, ha a válási kérelem előterjesztése előtt osztrák honosságát a magyarral, vagy magyar honosságát az osztrákkal mindkét házastárs felcserélte, mert ha csak egyikük tette meg azt, az utolsó közös honosság törvényét kell alkalmazni (8. cikk), illetve a kérelmet az egyezmény 2-ik cikkének második pontja alapján, már a limine el kell utasítani.

Ha elfogadnók a miniszteri indokolás magyarázatát, a magyar honosságot szerzett olyan osztrákoknak, kiknek legalább egyike a házasság megkötésekor katolikus volt, házasságát mindkettőnek honcseréje daczára Magyarországon nem lehet felbontani oly tény alapján, amely akkor történt, amikor még a házastársak mindketten, vagy csak azok egyike is osztrák volt, még pedig akkor sem, ha a

tény az osztrák jog szerint az elválásra okul szolgált.

Ezt a magyarázatot azonban a mint már fent kifejtettük, nem osztjuk és az Ausztria és Magyarország közötti vonatkozásban nem lesz érdektelen tudni, mikép magyarázza az egyezmény ezen pontját az osztrák kormány és az osztrák képviselőház jogügyi bizottsága?

Ez utóbbi az egyezményt tárgyzó javaslatok indokolásánál így nyilatkozik:

„Nur der Wechsel der Staatsangehörigkeit der beiden Eheleute wird den Einfluss ausüben, dass das Begehren der Trennung nach der Gesetzgebung der neuen Staatsangehörigkeit beurteilt wird. Jedoch in dem Sinne, dass die Thatsachen, welche als Ehetrennungsgrund im Begehren der Trennung angerufen werden, nur dann berücksichtigt werden, wenn sie sich während der neuen Staatsangehörigkeit zuge tragen haben. Man will damit verhindern, dass man die Staatsangehörigkeit nicht wechselt zu dem Zwecke, um eine Thatsache, welche nach dem Gesetze des Staates, welchem die Eheleute angehört haben, *kein Ehescheidungsgrund gebildet hat, nicht im Begehren der Ehetrennung zitieren, weil sie nach der Gesetzgebung des Staates, dessen Angehörigkeit später die Eheleute erworben haben, schon als Trennungsgrund gilt.*“

Azért idéztük a német eredeti szöveget, mert abban nyilván nyelvtani és szókötési hibák fordulnak elő. Daczára ezeknek, az értelme az utolsó mondatnak az, hogy az egyezmény megakarja akadályozni azt, hogy egy oly tény, mely a korábbi jog szerint *ágytól és asztaltól elválásra* (a Scheidung alatt ezt érti az osztrák nomenclatura) sem szolgált okul, az új hazában bontást lehessen kérni (nicht im Be-

gehren der Ehetrennung = bontási kérelem — zitiert werden könne), azért, mert az új haza joga szerint már bontó okul szolgál (schon als Trennungsgrund gilt.)

A gyakorlati eredményre nézve egyébként meg lehetőszen közömbös, bármelyik magyarázatot fogadjuk el, mert hiszen volt osztrákoknak Magyarországon és volt magyaroknak Ausztriában tervezett válóperében ennek a cikknek a rendelkezése tekintettel az egyezmény 8-ik cikkére, a M. H. T. 117. §-ának második pontjára és az osztrák novella 4. §-ára rendszerint csak akkor lesz alkalmazható, ha mind a két házastárs akarja a házasság felbontását és így a szigorúbb magyarázat legfeljebb arra kényszerítené a válni akarókat, hogy a honcsere után közmegegyezéssel oly tényt kövessenek el, a mely bontó okul szolgál az új jog szerint, a mi aligha volt a szerződő államok szándéka.

Az általunk kifogásolt magyarázat már azért is elejtendő, mert ennek elfogadása mellett a törvény az egymástól végkép szabadulni akaró osztrákokat megint mindenféle üzelmekre kényszerítené, hogy céljukat elérjék. Az egymástól ágytól és asztaltól már elválasztott házastársak kénytelenek lennének az életközösséget szinleg újból helyreállítani, vagyis a bíróságnak egy valótlán tényt bejelenteni, hogy alkalmuk legyen először a magyar honosságot közösen megszerezni és azután a honosság megszerzése után bontó tényeket elkövetni. Az ily törvényeknek az az erkölcstelen hatása is van, hogy alkalmat szolgáltatnak a zsarolásra és elvégre is csak a vagyonos embernek kedveznek, a ki a másik fél beleegyezését meg tudja fizetni. A szegény ember pedig kénytelen a törvény bilincseit holta napjáig viselni és az ágyas étellel beérni.

Sajátszerű eredményt létesít és az egyezmény indokával ellentétbe helyezkedik az egyezmény 4-ik cikkének alkalmazása a Magyarország és Ausztria közötti vonatkozásban a zsidók válópereire nézve. Az az indok, hogy honosságváltoztatás által ne lehessen a hazai törvényt kijátszani, itt védelemre nem talál, mert ez egyezmény szigorúbb magyarázata mellett is lehetséges, hogy magyar zsidó házastársak, a kiknek joga szerint a házasság kölcsönös beleegyezés alapján fel nem bontható, osztrák honosságot szerezve, házasságukat Ausztriában minden nehézség nélkül felbonthatják. Miután az osztrák honosság könnyen szerezhető meg, kilátás van arra, hogy Ausztria a magyar zsidók elválásánál recompenzálja a magyar jognak azokat a kedvezményeket, amelyekben honosított osztrákok válópereikben Magyarországon részesültek.

ÖTÖDIK CZIKK.

A bírói illetékesség kérdése az Ausztria és Magyarország közötti vonatkozásban.

Utalva az I. részben mondottakra, itt csak arra szorítkozunk, hogy a házassági válóperekben megállapított illetékességet a Magyarország és Ausztria közötti vonatkozásban figyelemre méltatjuk.

Mindkét ország fentartja magának honpolgárait nézve a kizárólagos illetékességet. Ezzel magában véve még nincs az mondva, hogy a magyar bíróságnak osztrák honos, az osztrák bíróságnak magyar honos házassági válópörében eljárni nem szabad. Az osztrák törvény még a magyar törvénynek azt a rendelkezését sem ösmeri, hogy külföldiek házassági perében az osztrák bíróság csak úgy járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, amelynek a

felek polgárai. Az osztrák bíró tehát daczára annak, hogy osztrák honos válópörében csak osztrák bíróság ítéletét ismeri el hatályosnak, ítélné magyar honosok válópörében ezután is, úgy amint eddig tette. Nem teheti ezt azonban a II. egyezmény 5. cikkében elfogadott megállapodás folytán, a melyben Ausztria mint egyezményes állam a magyar jognak álláspontját az illetékességre nézve elfogadta.

Ausztriában lakó magyarok válóperei tehát, habár a kérelem csak ágytól és asztaltóli elválasztásra irányul, ezután osztrák bíróságok előtt nem tárgyalhatók.

HATODIK CZIKK.

Az ideiglenes intézkedések.

Az egyezmény értelmében a magyar bíróság Magyarországon lakó osztrákokra nézve, ha azok az életközösséget megszüntették, elrendelheti a M. H. T. 98. §-a értelmében az ágytól és asztaltól való különélést, de a magyar bíróság ezen rendelkezése csak úgy marad érvényben, ha ezt az illetékes osztrák bíróság egy év tartamán belül megerősíti. Miután azonban a magyar jog szerint az ideiglenes különélés csak a per tartama alatt kérhető, az osztrák félnek igazolnia kell azt, hogy a válóper Ausztriában megindította.

Az osztrák jog szerint is helye van az ideiglenes különélés megengedésének a per tartama alatt. Az O. P. T. 107. §. utolsó pontja szerint: „*a bíró a veszélyezett félnek, még az ítélet kimondása előtt is engedhet elkülönített tisztességes lakhelyet.*” *)

*) A válókereset beadása előtt nem engedélyezhető a külön lakhely 1873. évi 11926; 1864. évi 5793. sz. h.; — veszélyeztetés alatt oly jognak megtámadása értendő, amelynek megsértése

Ausztriában lakó magyarok tehát ott is kérhetik a különélés elrendelését, igazolniok kell azonban, hogy Magyarországon a válóper megindították. Az a körülmény, hogy a válóperben oly kérelem terjesztett elő, amely az osztrák jog szerint nem teljesíthető, nem bírhat befolyással arra, hogy az osztrák bíróság az ideiglenes különélést el ne rendelje.

A M. H. T. 102. §. szerint az *ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében a bíró ideiglenesen intézkedik a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyaknak ez utóbbi részére kiadása iránt. A nő tartását a bíró a házaspár vagyoni és kereseti viszonyaihoz mérten állapítja meg, sőt a férjet a tartás alól fel is mentheti.*

Magyarországon lakó osztrákok tehát, ha igazolják, hogy Ausztriában a válóper meg van indítva, a magyar bíróságtól kérhetik a különélés elrendelésével együtt a gyermekek elhelyezése iránti intézkedést és a nő és gyermektartás megítélését, valamint a szükséges tárgyaknak a nő részére kiadását.

A magyar bíróság határozata a II. egyezmény 6. cikke szerint csak úgy marad érvényben, ha azt az osztrák bíróság egy éven belül megerősíti.

Magyarországon a nőtartás kérhetése nincs a válóper megindításához kötve, a nő kérheti azt a külön lakásra feljogosítás nélkül is, ha az életközösség megszűntetésére a férj szolgáltatott okot.

Ennek a pernek mint nem házassági pernek

válóokul szolgál 1902. 6224. sz., továbbá a család erkölceinek veszélyeztetése 1885: 11838. sz.; — fertőző betegség, 1876: 13961; — a kérelem a nő házában lévő közös lakás elhagyására is irányulhat 1902: 13562. sz.; — megegyezéssel válás esetében is kérhető az ideiglenes különélés 1887: 15341. (O. P. T. Manzféle 18-ik kiadás 66. l.)

illetékes bírósága a férj lakhelye szerint illetékes járásbíróság.

Ezt a pert osztrák nő is megindíthatja Magyarországon lakó férje ellen, mert ez nem tekintendő oly házassági pernek, amelyre a hágai egyezmény és az osztrák novella a hazai bíraskodás kizárólagos illetékességét fentartotta és a melyre a M. H. T. 116. §-a alkalmazható lenne.

A járásbírósági perben hozott ítélet nem esik az egyezmény azon megszorító intézkedése alá, hogy érvénybenmaradása az osztrák bíróság megerősítésétől feltételeztetik.

A gyermekek elhelyezése és tartása a magyar jog szerint szintén kérhető a különélés megengedése nélkül és válóper megindítása nélkül is. Illetékes hatóság az árvaszék, mint gyámhatóság, a melynek illetékességét a gyermekek községi illetősége szabályozza. Osztrákok tehát rendszerint nem fordulhatnak ilyen kérelemmel a magyar gyámhatósághoz, sürgős halasztást nem tűrő esetekben, ez azonban az 1877: XX. 201. §-a szerint mégis jogosítva van osztrák honosok ügyeiben is ideiglenesen intézkedni. Ezen intézkedés megtételéről az árvaszék az osztrák gyámhatóságot értesíti és az eljárást ennek átengedi.

A gyermekekkel való érintkezés és nevelés ellenőrzésének kérdése a M. H. T. 103. §-a szerint a gyámhatóság elé tartozik, ezért a M. H. T. 118 §-ának azon rendelkezése, hogy külföldi házaspáraknak Magyarországon tartózkodása esetében a magyar bíróságok a gyermekekkel való érintkezés kérdését is szabályozzák, a gyakorlatban nem jutott érvényre.

Az osztrák judikatura szerint a nő házon kívüli ideiglenes tartást nem követelhet, míg a bíróságtól elkülönített lakásra engedélyt nem kapott. A válóper megindítása előtt pedig a nő különlakási engedélyt

nem kap. (Lásd a bírósági határozatokat. O. P. T. Manz-féle 18-ik kiadása 66. lapon.)

Ha az Ausztriában lakó nő magyar honos férje ellen Ausztriában azért nem indíthat nőtartási pert, mert házasságát az osztrák bíróság érvényesnek el nem ismeri, megindíthatja a pert Magyarországon, még pedig ha a férj itt nem lakik a m. kir. igazságügyi miniszter által delegált bíróság előtt.

HETEDIK CZIKK.

A külföldi ítéletek elismerése.

A II. Egyezmény 7-ik cikkének Ausztria részéről való elfogadása meg fogja szüntetni azt a jogbizonytalanságot, amely eddigelé az osztrák jog ellenére Magyarországon meghozott bontó ítéletek figyelembe nem vétele folytán előállott. Az osztrák bíróságok ugyanis eddig az osztrák jogot alkalmazták oly bontó ítéletekkel szemben is, amelyek Magyarországon magyar honosok válópereiben hoztak, ha a válófelek előbb osztrákok voltak és honosságukat nyilván csak az osztrák törvény kijátszása céljából változtatták meg. Ennek a lehetőségnek a 7. cikk. elfogadása véget vet és ha a házasságukat felbontani kívánó osztrákok a bontó kérelem előterjesztése előtt mindketten megszerzik a magyar honosságot és házasságuk ezután Magyarországon felbontva lesz, a felbontó ítéletet a 7. cikk szerint Ausztriában is el kell ismerni.

Az az elismerés azonban amelyre a második egyezmény 7. cikke Ausztriát kötelezi, nem teljes, mert az első egyezmény második cikke megengedi Ausztriának a külföldi illetékes bíróság ítéletétől a bontó hatályt megtagadni és a külföldi ítélet alapján

idegenek által Ausztriában szándékolt házasságkötést meg nem engedni és az akadály ellenére Ausztriában megkötött házasságot Ausztria területére érvényesnek el nem ismerni.

Ausztria ugyanis az idegenek házasságát felbontó ítélet daczára az I. egyezmény 2. cikkének utolsó bekezdése szerint nem köteles megengedni, hogy oly házasság, amely korábbi házasság vagy vallási jellegű akadály miatt ellenkeznék törvényeivel, Ausztriában megkötessék. Az ennek ellenére megkötött házasság Ausztria területére nézve érvénytelen.

Igy magyarázza az egyezményt az osztrák novella első szakasza is, amely szerint:

„Külföldiek házassága, amely a házassági törvények összeütközésének szabályozása végett kötött egyezmény első cikke szerint meg volna engedve, de az osztrák törvényekkel ezen egyezmény 2-ik cikkének első és utolsó bekezdésében megjelölt házassági akadályokra nézve ellentétben lenne, a belföldi esketési közegek (Trauungsorganen) előtt meg nem köthető.

Ezen tilalom megszegése, amennyiben ez a 2-ik cikk utolsó bekezdésében említett házassági akadályra vonatkozik, a belföldre való érvényességgel a megkötött házasság érvénytelenségét vonja maga után.“

Kérdés ezek után, hogy mennyiben köteles mégis Ausztria a második egyezmény 7. cikke értelmében a külföldi bíróságok ítéleteit elismerni?

Az I. egyezmény 2-ik szakasza csak a belföldön kötött házasság érvénytelenségét tartja fenn, ha tehát külföldiek bontó ítélet alapján külföldön kötnek a korábbi házasság akadályába ütköző házasságot, ezt Ausztria föltéve mindig, hogy az egyezmény szerint illetékes bíróság hozta meg, nincs jogositva érvénytelennek tekinteni. Ausztria tehát ilyen esetben a külföldi ítélet hatályát felülvizsgálni jogositva nincs

és sem annak, sem az ennek alapján megkötött házasság érvényességét meg nem támadhatja.

Az ilyen házasságot tehát ezután nem lehet az O. P. T. 111. §-a alapján megsemmisíteni, még akkor sem, ha a felbontott házasságot honosságot cserélt osztrák katolikusok kötötték.

Máskép áll a dolog olyan házasságokra nézve, amelyeket osztrákok az I. egyezmény 3-ik cikke értelmében külföldön kötöttek. Ezekre nézve az osztrák képviselőház igazságügyi bizottsága elfogadván a miniszteri javaslatot, azt a következő ponttal megtoldotta.

„Az egyezmény 3-ik cikke értelmében kötött házasságok érvényességének megítélésénél az országunkban (hierzulande) érvényben lévő törvényes szabályok teljes mértékben alkalmazandók.“

NYOLCZADIK CZIKK.

Az utolsó állampolgárság.

Az egyezmény 8. cikke megállapítja, hogy a válási kérelem előterjesztésénél az állampolgárság különbözősége esetében, mely állam törvényét kell alkalmazni.

Ez a cikk az Ausztria és Magyarország közötti vonatkozásban lehetetlenné teszi, hogy osztrák honos házastársának beleegyezése nélkül honossága megváltoztatásával házasságának felbontását kérhesse. Ez is egyike azon engedményeknek, amelyeket az osztrák jognak tettünk, mert a mi törvényünk megengedi a házasság felbontását, ha a házastársaknak csak egyike is magyar honos.

Miután a nő az osztrák jog szerint törvénynél fogva osztja férje honosságát, Ausztria a hágai egyez-

mény elfogadásával kapcsolatban tervezett életbe-
léptetési törvényjavaslat 4. §-ában siet kimondani:

„Ha a férj, a ki addig osztrák állampolgár volt, külföldi állampolgári kötelekbe felvétetik, ez a felvétel a nőre nézve hatálytalan, ha ő az állampolgárság megszerzése iránti kérelemhez hozzá nem járult.“

A hágai második egyezmény 8. cikke és ezen törvény folytán a lehetőség osztrák honosoknak honosságuk megváltoztatásával házasságukat felbontatni most már azokra az esetekre fog szorítkozni, a midőn mind a két házastárs kívánja a házasság felbontását, vagyis a mint ez az életben történni szokott, amikor a válni nem akaró fél hozzájárulása meg lesz fizetve.

A 8-ik cikk által a magy. ház. törvény 115. §. második bekezdésének hatálya is azon esetekre van szorítva, amidőn az ágy és asztaltóli elválasztás megtörténte után mind a két fél megszerezte a magyar honosságot.*)

El van ösmerve ellenben a 8-ik cikk elfogadása által a magyar h. j. tv. 117. §. második bekezdése, amely szerint:

„Ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgáló tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte, ellene a házasság felbontása végett neje a magyar bíróság előtt is pert indíthat.“

A magyar honossági törvény (1879. évi 50. t.-cz. 26. §-a) szerint ugyanis a magyar nő nem veszi el magyar honosságát, ha férjét külföldre nem követte, az utolsó közös honosság tehát a magyar lesz.

*) M. H. T. 115. §. második bekezdése így szól: „Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény miatt történt, melynek alapján a házasság a jelen törvény szerint is felbontható.“

A magyar ház. törvény 104. §-a szerint a házaspár oly esetben, midőn a házasság a magyar törvény szerint felbontható, felbontás helyett az ágytól és asztaltól való elválást kérheti.

A 107. §. szerint: „ha az ágytól és asztaltól elválasztás két évig tartott, bármelyik fél kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át.

A magyar házassági jog ezen szabálya azon az erkölcsjogi nézeten alapszik, hogy az örökös coelibatusra való kárhoytatás az egyéni szabadsággal meg nem egyezik és következményeiben erkölcstelen.

Ha a hágai egyezmény 8-ik cikke a 107. §-t is érinti, pedig nyilván érinti, akkor az egyezmény a magyar házassági jognak egyik alapelvét sérti meg, a mit nem kellett volna megengedni.

HARMADIK RÉSZ.

AZ EGYEZMÉNY HATÁLYBA LÉPTE.

TIZEDIK CZIKK.

A jelen egyezmény, mely a szerződő államoknak csak európai területére nyer alkalmazást, meg fog erősíteni és a megerősítő okiratok Hágában le fognak tétetni, mielőtt a magas szerződő felek többsége abban a helyzetben lesz, hogy így intézkedhessenek.

Erről a letételről jegyzőkönyvet kell majd szerkeszteni, melynek egy-egy hiteles másolata diplomáciai úton mindegyik szerződő állam részére meg fog küldetni.

TIZENEGYEDIK CZIKK.

Azoknak az államoknak, melyek a jelen egyezményt alá nem irták, de a harmadik magánközi magánjogi konferencián képviselve voltak, szabadságukban áll a jelen egyezményhez egyszerűen csatlakozni.

A csatlakozni kívánó állam ezt a szándékát legkésőbb az 1904. évi deczember 31-ig egy iratban közölni fogja, melyet Németalföld kormányának levéltárába kell majd elhelyezni. Ez a kormány az iratról egy-egy hiteles másolatot fog küldeni diplomáciai úton a szerződő államok mindegyikének.

TIZENKETTEDIK CZIKK.

A jelen egyezmény hatályba lép a hatvanadik napon a megerősítő okiratok letételétől vagy a csatlakozások közlésének keltétől számítva.

TIZENHARMADIK CZIKK.

Jelen egyezmény tartama öt év a megerősítő okiratok letételének keltétől számítva.

Ez az időtartam az említett naptól kezdődik azokra az államokra is, a melyek a megerősítő okiratot e nap után tették le, vagy később csatlakoztak az egyezményhez.

Az egyezmény öt évről öt évre hallgatagon megújul, ha csak fel nem mondják. A felmondást az előző bekezdésekben jelzett időtartam letelte előtt legalább hat hónappal Németalföld kormányával közölni kell, mely arról értesíteni fogja az összes szerződő államokat.

A felmondás hatása csak arra az államra terjed ki, melytől származik. Az egyezmény a többi államokra nézve hatályban marad.

A három hágai egyezményt (a házasság megkötéséről, az elválásról és a kiskorúak gyámságáról) a következő államok képviselői írta alá:

1. a német birodalom;
2. Ausztria és Magyarország;
3. Belgium;
4. Spanyolország;
5. Franciaország;
6. Olaszország;
7. Luxemburg;
8. Németalföld;
9. Portugallia;

10. Románia;
11. Svédország;
12. Svájc.

Az egyezménynek a diplomáciai képviselők által történt aláírása még nem jelenti az egyezménynek a képviselt államok által történt elfogadását. Ehhez szükséges, hogy az egyezményeket az illető állam törvényhozása megerősítse és a megerősítő okiratot Hágában letegye. (Egyezmény 9. illetve 10. cikke.)

1904. évi június 1-éig hét állam törvényhozása erősítette meg az egyezményeket, u. m.: Franciaország, Németország, Belgium, Németalföld, Luxemburg, Románia és Svédország. Az egyezmények tehát ezen államokra nézve 1904. évi augusztus 1-én életbeléptek, mert az egyezmény 11. illetve 12. cikke szerint az hatályba lép a hatvanadik napon, a megerősítő okiratok letételétől számítva.

Megerősítették továbbá az egyezményt

Olaszország és Svájc 1905. évi július 17-én; végül Portugallia 1907. március 2-án. Nem erősítették meg az egyezményt a szerződő államok közül eddigelő Ausztria, Magyarország és Spanyolország.

A magyar országgyűlés 1907. év első felében fogadta el a *Polónyi Géza* igazságügyi miniszter által beterjesztett három törvényjavaslatot a hágai egyezmények becikkelyezéséről, a királyi szentesítés azonban késik, mert az Ausztria részéről való elfogadást várja. Ausztriában a törvényjavaslatok be vannak nyújtva, még a múlt országgyűlés jogügyi bizottsága által tárgyalattak, a parlamenti átalakulás azonban késleltette azoknak a házban való tárgyalását.

Azoknak az államoknak a melyek az egyezményt alá nem írták, de a harmadik nemzetközi magánjogi konferencián képviselve voltak (Oroszország, Dánia és Norvégia) szabadságukban állott az egyezmény-

hez 1904. évi december 31-éig csatlakozni. A csatlakozás nem történt meg.

Az egyezmény tartama öt év, a megerősítő okiratok letételének keltétől számítva.

Az egyezmény öt évről öt évre hallgatagon megújul, ha csak fel nem mondják.

A felmondást az öt évi időtartam letelte előtt legalább hat hónappal Németalföld kormányával közölni kell, mely arról az összes többi szerződő államokat értesíti.

A felmondás hatálya csak arra az államra terjed ki, a melytől származik. Az egyezmény a többi államokra nézve hatályban marad.

Az egyezmény átmeneti intézkedéseket nem tartalmaz. Ilyenekről a magyar igazságügyi kormány sem gondoskodott. Annak a kérdésnek az eldöntése, alkalmazandó-e az egyezmény hatályba lépte után a folyamatban lévő ügyekre és mennyiben, — birói megoldásra vár.

Ez a kérdés a folyamatban lévő válópereknel lép előtérbe. Az első kérdés az, alkalmazható-e az egyezmény azokban a válóperekben, a melyekben a kereset a korábbi jog uralma alatt már beadatott, de birói ítélet még meghozva nincs? Nézetünk szerint a bíróság ilyen esetben az egyezményt már alkalmazni fogja, mert a bíróság ellenkező rendelkezés hiányában azt a jogot köteles alkalmazni, a mely a birói ítélet meghozatalakor érvényben van.

Kevésbé határozott a nézetünk abban a kérdésben, vajon a felelbeszési bíróság alkalmazhatja-e az egyezményt, ha az első-bíróság ítéletét még az egyezmény hatályba lépte előtt hozta meg. A felelbeszési bíróság a ma még érvényben lévő perrend szerint tulajdonképen csak felülvizsgál, azt vizsgálja, helyesen ítélte-e az alsó forum az adott esetben azon jog sze-

rint a mely ítélete meghozatalakor érvényben volt? Ha így fogjuk fel a dolgot, akkor a felelbeszési bíróság nem alkalmazhatja az időközben hatályba lépett egyezményt. Másképp lesz ez az új perrendtartás szerint és másképp van ez már most is Ausztriában. Itt az ügy a felelbeszési bíróság előtt újból tárgyalatik, új bizonyítás felvételnek van helye. A biró már nem csak felülvizsgál, de önállóan ítél, nem azt vizsgálja helyesen ítélte-e a biró az előtte fekvő tényállás és az érvényben volt jog szerint, hanem azt vizsgálja, alaposak-e a kérelmek, és meg vannak-e indokolva a tények által, a melyek felhozattak?

Mindezt azonban azon jog szerint kell neki tennie, a mely akkor van érvényben, a mikor az ítéletet meghozza, az egyezményt tehát ha az már hatályba lépett az előtte tárgyalat ügyben alkalmaznia kell.

NEGYEDIK RÉSZ.

AZ EGYEZMÉNY HATÁLYA
HORVÁT-SZLAVON ORSZÁGOKBAN
ÉS HORVÁT KÖZSÉGI ILLETŐSÉGŰ
MAGYAR HONOSOKAT ILLETŐLEG.

Abból, hogy Magyarország és Horvát-Szlavon országok az 1868. évi XXX. törvényczikk 1. §-a szerint egy és ugyanazon állami közösséget képeznek, mind Ausztria, mind más országok irányában következik, hogy a magyar állam részéről külföldi államokkal kötött szerződések Horvát-Szlavon országokat is kötelezik.

Horvátország nagyfoku autonomiája daczára nem önálló állam, nem köthet mint ilyen szerződést külföldi államokkal és a Magyarország részéről külállamokkal kötött szerződések Horvátországra is kiterjedő hatálylyal köttetnek meg a közös törvényhozás által.

A hágai egyezményeket becikkelyező törvények tehát közös törvények és mint ilyenek a horvát országgyűlés hozzájárulása nélkül is kötelezik Horvátországot és habár ezek igazságügyi törvények is és az igazságügy a hivatkozott törvény 48. §-a értelmében Horvát-Szlavon országok önkormányzati jogkörébe tartozik, a hágai egyezmények mint nemzetközi jogot szabályozó szerződések a horvát országgyűlésen nem tárgyalhatók és mint külön horvát törvények a horvát országgyűlés által be nem cikkeyezhetők.

Ezt az álláspontot foglalta el a magyar kormány a horvát törekvésekkel szemben, amelyek odairányultak, hogy a hágai egyezmények a horvát országgyűlésen becikkelyeztessenek.

Az a saját szerű viszony amelyben Horvátországgal vagyunk, azt a ferde helyzetet létesítette, hogy ugyanazon állam polgárai a szerint a mint magyarországi vagy horvátországi községi illetőséggel bírnak, külön joggal élnek és így honossági joguk különböző. Különösen érezhető a magánjogok ezen különbözősége a házassági jog terén, miután a magyar házassági jog a Horvát-Szlavon-Dalmát országokban érvényben levő házassági jogszabályokkal diametralis ellentétben van.

A külföldi államok és Magyarországnak horvát része közötti jogütközések kiegyenlítéséről a hágai egyezmény gondoskodik és habár a községi illetőség által határolt magánjogi szabályozást nem ismeri, a külállamok kénytelenek lesznek másnak hiányában ezt a meghatározást elfogadni annál inkább, mert a magyar házasságjogi törvény 147. §-a és a birói gyakorlat is*) a községi illetőségtől teszi függővé azt, hogy a magyar vagy a Horvátországban divó jog alkalmaztassék-e a házasság megkötésének és felbontásának kérdéseiben.

Ezen a községi illetőségtől függő jogállapot következménye az, hogy mindenütt, ahol az egyezmény hazai jogot említ, horvátországi községi illetőségű magyar honosokra nézve a horvátországban divó jogszabályok lesznek értendők és mindenütt, a hol az államnak vagy az állami törvényhozásnak van fentartva így vagy amúgy intézkedni, ezt vagy amaszt elismerni, vagy el nem ismerni, az ítélkezés kizáró-

*) Legujabban a magyar királyi Curia 1907. évi nov. hó 9-én 7056 szám alatt kelt teljes ülési határozatával megállapította azt, hogy a házassági perekben a Horvátországban lakó magyar községi illetőségű magyar honosokra a magyar bíróság, a Magyarországon lakó horvátországi illetőségű magyar honosokra pedig a horvát bíróságok bírnak hatáskörrel.

lagosságát magának fentarthatni, a házasságkötés előfeltételeit igazolni, horvátországi községi illetőségű magyar honosokra nézve a horvát országgyűlés és a horvát országos kormány fogják gyakorolni az egyezményes államot illető jogokat.

Az egyezmény azonban nem hatályos a magyar ház. törvény és a Horvátországban divó házassági jogszabályok közötti összeütközésekre nézve. *A szorosabb értelemben vett Magyarország a zágrábi országgyűlés által képviselt Horvátországgal egyezményt nem kötött és ezért azok a jogösszeütközések, amelyek a magyar és a horvát házassági jogszabályok között előfordulnak a hágai egyezmény szabályai alá nem esnek, azok kiegyenlítésénél ezen szabályok nem alkalmazhatók.*

Ennek megfelelőleg Horvátországgal szemben nem állanak fenn azok az engedmények, amelyeket a magyar törvény a hágai egyezményben az idegen meg nem alkuvó jogokkal szemben tett és Horvátországgal szemben a magyar házassági törvény érintetlenül alkalmazandó.

Nem állanak fenn különösen azok a szabályok, a melyek a honosságváltoztatás (községi illetőségváltoztatás) következményeit megszorítják és az utolsó közös honosság (községi illetőség) törvényét rendelik házassági válóperekben alkalmazandónak.

Joga van azonban Horvátországnak a hágai egyezmény 5. §-ának megfelelőleg a horvát községi illetőségűek házassági pereiben az ítélkezés kizárólagosságát bírósági részére igénybe venni.

Nem tartozik ezen munka keretébe a magyar házassági jog és a Horvátországban divó jogszabályok közötti összeütközéseket kikutatni, összeállítani és azok mikénti kiegyenlítése fölött elmélkedni. Erre a feladatra annál kevésbé vállalkozhatunk, mert

magában Horvátországban eziránt a fogalmak tisztázva nincsenek és hiábavaló minden elmélkedés, míg ezen viszonyok az illetékes tényezők által mindenkit kötelező szabályokkal nem rendeztetnek. A magyar házassági törvénynek és a magyar bírósági gyakorlatnak a jogalkalmazást és birói hatáskört megállapító elve sokban elejét vette ugyan annak a jogbizonytalanságnak, amely a magyar és horvát házassági jogszabályok összeütközéséből ered, de ez a szabályozás csak egyoldalú. Nincs semmi garancia arra, hogy ezt az elvet a horvát egyházi bíróságok is kövessék.

Tájékoztatás végett közöljük még azokat a jogforrásokat, amelyek Horvát-Szlavonországok területén a házassági jogot szabályozzák. Ezek a következők:

1. az osztrák polgári törvénykönyv kihirdetése tárgyában 1852. évi november 29-én (B. T. L. 246. sz.) kelt nyílt parancsnak házassági jogszabályai;

2. az osztrák polgári törvénykönyv első részének II. fejezete;

3. az ezen törvénykönyv kihirdetése tárgyában 1852. évi november hó 29-én (B. T. L. 246. sz.) kelt nyílt parancs I. cikkében említett függeléknek házassági jogszabályai;

4. az 1853. évi június hó 26-án (B. T. L. 122. sz.) kelt igazságügyministeri rendelet, a házasság érvénytelenségét vagy felbontását és az ágytól és asztaltól való elválást tárgyazó és a főkérdésre nézve az egyházi bíróságok döntése elé utalt perekben előforduló ama mellékpontok elintézéséről, melyek a polgári bíróságok elé tartoznak;

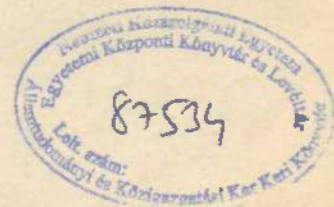
5. az 1853. évi augusztus hó 8-án (B. T. L. 160. sz.) kelt igazságügyministeri rendelet, az izraelita felek közt létrejött házasságok megítéléséről, ha mind a két fél a keresztény vallásra tért át;

6. az 1854. évi július hó 14-én (B. T. L. 193. sz.) kelt igazságügyministeri rendelet, az evangélikus vallású felek házassági pereinek elintézése körül felmerült némely kétségek eldöntéséről;

7. az 1856. évi október hó 8-án (B. T. L. 185. sz.) kelt nyílt parancsban és a hozzátartozó két függelékben foglalt jogszabályok közül azok, melyeket Horvát-Szlavonországok területén a világi bíróságok alkalmaznak;

8. az 1859. évi november hó 29-én (B. T. L. 217. sz.) kelt legfelsőbb rendelet, az osztrák polgári törvénykönyv 124. §-ának hatályon kívül helyezéséről.*

* A m. kir. ministeriumnak 1902. évi 4944/M. E. számú rendeletéből, a mely a konzuli bíraskodásról magyar honosok házassági ügyeiben kibocsátva lett. Igazságügyi Közlöny XII. évfolyam 1. szám.

P6
1010

A HÁZASSÁGI JOGSZABÁLYOK

ÖSSZEÜTKÖZÉSÉNEK KIEGYENLITÉSE

(HÁGAI EGYEZMÉNY)

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

MAGYARORSZÁGRA ÉS AUSZTRIÁRA

GYAKORLATI HASZNÁLATRA

IRTA

SZTEHLO KORNÉL.

Szerzői és fordítási jogát
magának fenntartotta.

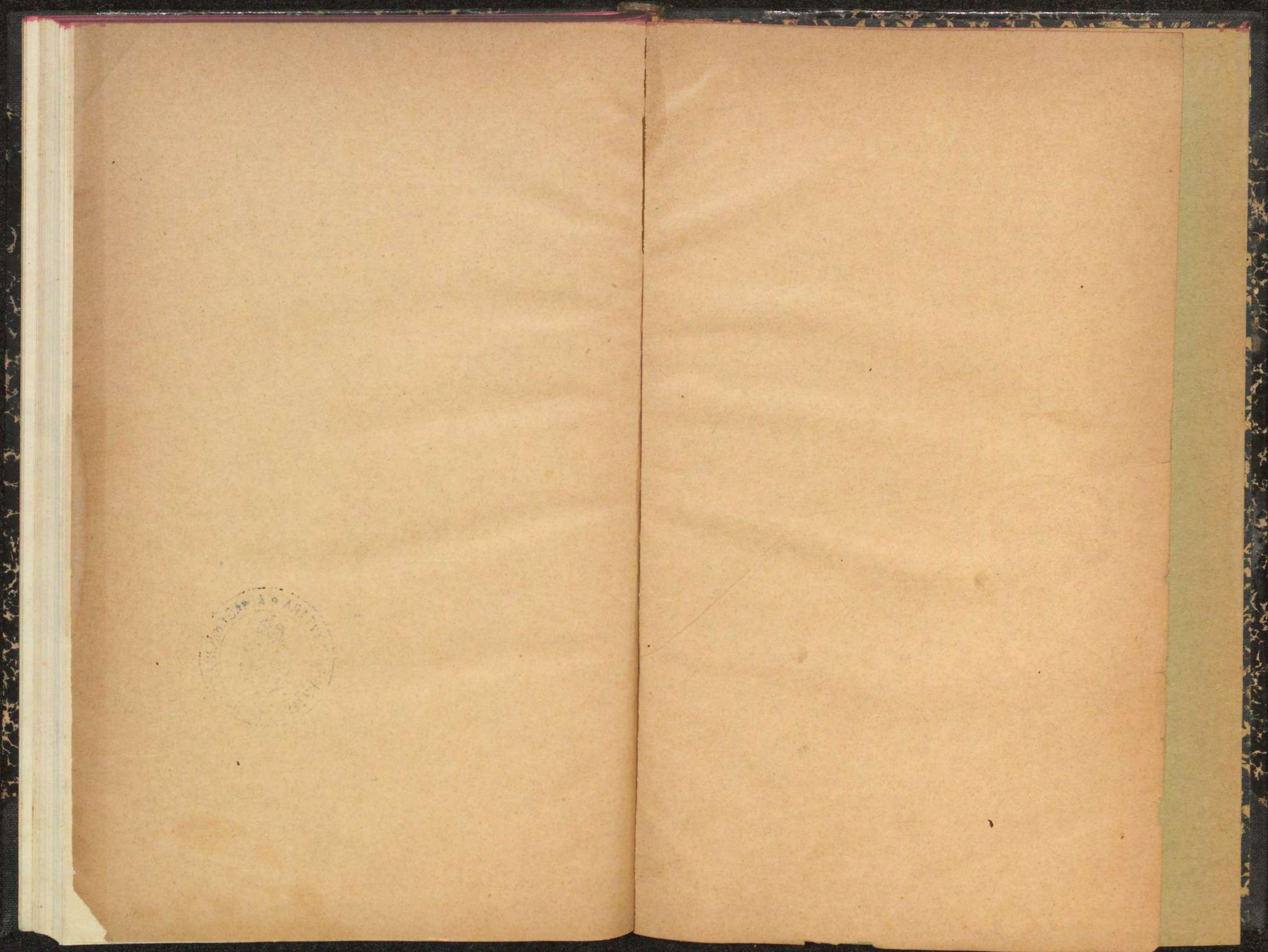

1010
449

TOLDI LAJOS BIZOMÁNYA
BUDAPEST, II. KER., FŐ-UTCA 2.
1908.

1010

Ára 3 korona.

Budapest, Nagy Sándor könyvnyomdája. 51

2000

NKE EKK KTK Kari Könyvtár

1168

00073432

1702

Nemz. 205.

